

Momo Kapor

UNA

ljubavni roman

Treće izdanje

Evergrin

Znanje

MOMO KAPOR – UNA

"Kad sam je prvi put video, sat mi je stao!" govorio je kasnije profesor Mišel Babić za svoj susret sa Unom u jesen 1980.

Uni je otvorila vrata profesorova žena, koja se upravo spremala da izađe iz kuće.

- Ja sam Una Vojvodić... - predstavi se devojka u vratima, premeštajući se s noge na nogu. - Imam zakazan sastanak sa profesorom.

Žena je odmerila sa blagim podozrenjem. Una primeti njeno otmeno, uzdržano lice negovane brinete i jedva vidljivi izraz pomirenosti sa sudbinom; očigledno, kroz njenu kuću, zahvaljujući profesoru, prolazilo je više sveta nego što je bila u stanju da podnese.

- On je tamo... - pokazala je neodređeno rukom u dubinu stana i izašla na stubište, navlačeći Burberry u hodu. Mimosilazeći se, po obrazu je okrnju divlja, crna griva Une kose. Dodirnula je obraz prstima kao opečena.

Una meko zakorači u njen dom. Kretala se oprezno kroz prostrane starinske sobe visokih tavanica; njihovi zidovi bili su tapacirani knjigama i slikama. U

polumraku jedne prostorije prošla je pokraj nekog dečaka, koji ne obrati na nju nikakvu pažnju. Imao je velike stereo-slušalice na ušima. Na gramofonu se nemo okretala neka ploča. Provirila je usput i u poluotvoreno kupatilo zatrpano bočicama mirisa i šminkom. Po ogledalu se još kondenzovala para posle nečijeg kupanja. Najzad, otkri svog profesora u minijaturnoj kuhinji. U pozi zanetog alhemičara, bio je nagnut nad dubokim loncem iz koga se pušilo.

- Ja sam... - zausti da se predstavi, ali je profesor preseče:

- Pridržite ovo! - naredi kao da je očekivao njenu pomoć, i dodade joj veliku cediljku. Una je prihvatila jednom rukom. U drugoj je nosila torbu sa knjigama i kasetofonom.

- Sa obe ruke! - doviknu joj profesor i ona ga poslušala.

Podigao je veliki lonac i sručio ga jednim pokretom na cediljku. Obavi ih oblak vrele pare. Kada se razišao, u rukama joj ostade zamršena gužva špageta koji su se cedili.

- Izručite ih u ovu zdelu! - naredi joj. - Brzo! Tako...

Dohvatio je šerpu sa spremljenim šugom i kašikom nabacao sitno iseckano meso u crvenom sosu preko testenine. Zatim uze stvrdnuti komad parmezana i poče da ga struže nad jelom. Bio je toliko usredsređen na svoj posao da gotovo nije ni primećivao Unu, koja je još uvek neodlučno stajala nasred kuhinje. Prvi put je videla profesora Babića iz tolike blizine. Učini joj se iznenađujuće niskog rasta.

Proseća kosa padala mu je meko na ovratnik sivog kašmirskog džempera sa kožnim zakrpama na rukavima. činio joj se mnogo višim kada se nervozno šetkao s kraja na kraj podijuma u amfiteatru za vreme predavanja, crtajući žestoko po tabli, dok je kreda prštala na sve strane. Ipak, prevarila se što se tiče profesorovog rasta; bio je za nijansu viši od nje kada se ispravio i podigao svoje svetle, plave oči, kao da je prvi put svestan njenog prisustva.

- Ja sam Una Vojvodić... - ponovi devojka.

- A, to ste vi? - reče odnoseći zdelu sa špagetima nasto bez stolnjaka, koji mu je, sudeći po mnogobrojnim brazgotinama noža, služio, izgleda, kao univerzalna daska za seckanje i pripremanje hrane. Bilo je nečeg poštenog i pouzdanog u tom stolu, istesanom od solidnog, debelog drveta. Postavio je dva tanjira, viljuške, mlin za biber, salвете od hartije i dve čaše. Iz frižidera je izvukao već otvorenu bocu "Belog Pinota". - Vi ste me juče zvali?

- Da... - potvrdi Una.

"Una Vojvodić na telefonu!" - kazala je tada. - "Dobro, najpre siđite sa telefona, pa da razgovaramo!" odgovorio je. Sada je bila tu, u njegovoj kuhinji, a očekivala ga je u potpuno drugim okolnostima.

- Očekujete sigurno da intelektualci daju intervjuje ispod obaveznih enciklopedija? Ili makar za radnim stolom, zatrpanim rukopisima? A zašto ne u kuhinji? čovek je, znate, mnogo češće u njoj, nego u biblioteci, da ne pominjem koliko vremena provede na jednom nanje poetičnom mestu! Svucite se! Ne sasvim, naravno! Sedite! Opustite se ... Ne jedem studentkinje.

Naročito ne kad imam pašta šutu a la triestino!"

Pomogao joj je da se oslobodi kaputa. Odložila je torbu pokraj nogu.

- Hvala - reče. - Već sam ručala...

- Imate pravo! Ko je rekao: čovek može da pije sa svakim, ali da jede - može samo sa prijateljima?

Una reče da ne zna ko je to rekao.

- Ne mari! - kazao je profesor. i ne obazirući se na njeno ustezanje, nasuo joj brdo špageta. - Hoćete li, možda, malo hleba?

- Ne, hvala!

- Vidite, ja čak i uz špagete jedem hleb. Sirotinjska navika.

Jeli su neko vreme ćuteći.

- Kakvi su, a?

- Fenomenalni! - osmehnu se blede Una.

- Umete li da kuvate? - upita je iznenada punim ustima.

- Umem.

- To je dobro! To je vrlo dobro... A šta?

- Šta?

- Mislím, šta umete najbolje?

- Oh, svašta! - kazala je, trudeći se da usisa jedan usamljeni rezanac koji joj se lepio za bradu. - Uglavnom, obična jela: gulaš, pasulj, krompir na razne načine, kupus sa suvim mesom, salate, palačinke...

- Suština je u jednostavnim jelima! - pohvali je profesor. - Od koga ste to naučili?

- Od bake.

- Da, bake su najvažnije u životu... Šta su vam roditelji?

- Tata je u penziji.

- A pre toga?

- Radio je u diplomatiji...

- Šta?

- Obezbeđenje.

- Una? Odakle vam to ime?

- Otac mi je rođen na Uni.

- Una... - ponovi profesor zamišljeno. - Reka iz ukrštenih reči. Tri slova vodoravno. Una. Jedina. Sama. Oona O'Neill, žena Charlie Chaplina, kćerka starog Eugenea O'Neilla, dramskog pisca i pijanca. Dugo putovanje u noć.

Znate, njen otac je bio Chaplinov vršnjak. Nikada mu nije oprostio što mu je odveo kćerku. Koliko vaš otac ima godina?

- Pedeset i dve...

- A vi?

- Dvadeset i četiri.

- Zašto ste baš izabrali mas-medijume?

- Vaš fakultet je pre tri godine bio u velikoj modi - odgovori Una.

- Kako to mislite: u modi?

- Smatralo se otmenim studirati fenomenologiju mas-medijuma!

- Medijum i mleko... A sada?

- Govore da je to "fakultet za poslepodne!"

- U pravu su! Pitam se samo šta ćete da radite kad ga završite, svi vi tamo?

- Nadamo se najboljem! Televizija, radio, film, novine, sekretarijati za informacije, bilteni, Tanjug...

...sve to samo na vas čeka!

- Na kraju krajeva, devojke se mogu i udati...
- To je već mnogo realnije! - reče profesor. - Da nazdravimo budućim mas-medijalnim domaćicama!

Kucnuše se.

- Na kom ste odseku?
- Na vašem.
- Oprostite, ne poznajem sve studente lično...
- Znam. Na vaša predavanja dolaze i sa drugih fakulteta ... Uvek je gužva. Da samo znate kako se teško dobija mesto u amfiteatru!
- Masovni pad ukusa... - reče profesor... rezgnirano.
- Ne, stvarno... - zausti Una, ali joj profesor ne dozvoli da završi misao.
- Ko ne pojede sve, neće dobiti intervju od profesora Babića! - kazao je i nasuo joj novu čašu vina. - Živeli! Nije loše, a?
- Sviđa mi se, mada retko pijem vino.
- Šta onda pijete?
- Koka-kolu. Ponekad pivo.
- Grešite! - reče. - Mnogo grešite. Imate li momka ili kako se to već danas zove?
- Aha.
- čim se on bavi?
- Studira.
- Šta?
- Sada je u vojsci.
- Jeste li dugo sa njim?

- Tako...

- Nedostaje li vam?

Una uzdahnu i obori pogled.

- Oprostite! - reče profesor odmahnuvši rukom. - Vidite, i ja vam živim u ludoj kući. Već mesecima nismo svi za istim stolom, u isto vreme... Svako jede kad stigne. Kakvi će ljudi na kraju ispasti od nas?

- Mi doručkujemo zajedno! - pohvali se Una. - A subotom i nedeljom ručak je obavezan. Olga se strogo drži toga!

- Olga?

- Žena moga oca... - reče Una pocrvenevši.

- Ah, da! Razumem. Ne pušite pred njim?

- Ne! - zbuni se Una. - Zašto?

- Imate li braće ili sestara?

- Nemam.

- Pa, da! Una. Sama. Vidite, ljudi mnogo greše kada jedince optužuju za razmaženost. Po meni, oni su mnogo manje razmaženi od ostalih. Osnovna stvar kod njih je - osećanje usamljenosti. Uvek nekoga molite da se igra malo sa vama, ili da spavate zajedno kada vas je strah, i uvek taj neko pristaje ili ne pristaje, hoće ili neće. Inače, uglavnom ste sami...

- Otkud znate?

- Ja sam jedina.

Una polako ispije čašu vina. Bilo joj je lepo da sedi za kuhinjskim stolom tako blizu ovog zanimljivog prosedog muškarca. Osećala se bezbedno.

- Kod vas je baš super! - kazala je.

- Drago mi je da vam se dopada. Imate li svoju sobu?

- Jednu malu. Sasvim malu.

- Kladim se da je pored lifta?

- Kako znate?

- ...ima belu policu za knjige (ispravite me ako pogrešim!), nekoliko igračka iz detinjstva: meca, kuca, maca, tako nešto, da, i stara lutka, a na zidovima su posteri. čekajte da vidimo: možda Beatlesi?

- Janice Joplin.

- Dobro, Janice Joplin! Zatim, tu je mali stereo-uređaj, telefon, priključen na onaj zajednički u predsoblju... Crven je, je li tako? Kada vas neko zove, odlazite u svoju sobu da razgovarate. S vremena na vreme provirite, da bi se uverili da neko ne digne onu drugu slušalicu. A zovu vas najčešće između šest i osam. Pitaju kakve planove imate za večer? Hvata ih panika. Što se tiče ćebeta, ono je karirano. Postoji još i jedna afrička maska iz Najrobija ili štit iz Lagosa; vaša uvećana fotografija od pre nekoliko godina, koju je snimio prijatelj -

fotograf. Umesto lusteru, koga prezirete, beli kineski lampion od hartije. To bi bilo sve! Jeste li srećni?

Una se trže:

- Molim? Ne znam. Nisam razmišljala o tome...

Kada se sagla da izvadi kasetofon iz torbe, pomisli: "Bože, izgleda da me je ono vino uhvatilo!" Postavila ga je na sto pokraj praznih tanjira.

- Znači, to je ipak, neizbežno! - zaključio profesor. Digao se i počeo da skuplja čaše, viljuške, salvete, kore od hleba. Stavio je posuđe u slivnik i pustio toplu vodu. Zatim nasu deterdžent i počeo da pere tanjire.

- Da vam pomognem? - ponudi se Una.

- Ne, hvala! - odbi on. - Pranje suđa me smiruje. Pomaže mi da se koncentrišem. Uvek radite sa tim?

Pokazao je glavom na "Sony", koji je stajao na stolu kao četvrtasta buba-

švaba.

- Ovo mi je treći intervju u životu... - priznade Una.

- Reći ću vam nešto: ta stvarčica samo smeta! Ona je neprijatna. Ograničena.

Frustrirajuća. Indiskretna.

- Kako to mislite? - upita Una, besna na sebe što ne ume da pokrene kasetofon.

- Evo kako: došli ste da napravite intervju sa mnom, a, u stvari, ja sam vas intervjuisao!

I pored sapunice na rukama i kecelje za pasom, ponovo se pretvorio u profesora. Blagost zameni preciznost dikcije, gotovo skandiranje:

- Zašto? Zato što se nisam služio nikakvim pomoćnim sredstvima da bih nešto saznao o vama. Jednostavno, zanimali ste me, a to je prvi uslov za dobar intervju. Opustio sam vas, najpre, otkočio, pripitomio ... Jeli ste mi iz ruke.

Uzged, primetio sam da ste levakinja? I pre nego što ste ma šta doznali o meni (sem da umem sam da priprelim špagete), ja znam sve o vama! Dakle, da rezimiramo: Una, uvek sama. Dvadeset i četiri godine. Roditelji razvedeni.

Traume iz detinjstva: osluškivanje noćnih ljubavnih šumova iz očeve spavaće sobe. Osetljiva na izdajstvo. Posедуje snažnu želju da se izvuče iz prosečnosti.

Pokušava da se probije u novinarstvo. Neko joj je rekao da je najbolje početi u

"Studentu". Da. Umalo da ne zaboravim: i veoma lepa uz to! Na žalost, vaše vreme je isteklo! Profesora čekaju nove, istina, ne tako prijatne obaveze...

Odvezao je kecelju i ispraznio pepeljaru. Oprao je mlazem i vratio na sto.

- Kao što vidite, ja sam, u stvari, jedan dobro dresiran muškarac! Drago mi je što smo se upoznali... - reče, pokazujući joj rukom put iz kuhinje. Una je sakupljala svoje stvari.

- A intervju? - promuća.

- Pa, dobili ste ga! Dobili ste, naime, neku vrstu anti-intervjua. Ako ništa drugo,

naučili ste kako se oni prave...

Kada su prolazili kroz onu polutamnu sobu, dečak je i dalje imao stereo-slušalice na ušima. Nije ih ni pogledao. Ni oni njega.

- Pustite sve to da prenoći - savetovao je profesor - a ono što se posle toga slegne, to je intervju! Sve sporedno biće zaboravljeno...

Pridržao joj je kaput. Ona pokušava da ga spreči:

- Ne treba, hvala!

- Pripadam staroj, izumrloj školi. Učtivi dinosaurusi!

Izvukao joj je sa obe ruke slap crne kose, koja je ostala pod kaputom. U

magnovenju, prsti mu dodirnuše topli, glatki vrat. Trenutak erotske zbunjenosti prostruja isto onako brzo kao što se i pojavio, u jednom jedinom blesku, i on navuče svoju vindjaknu od zelenog vojničkog platna. Trpao je žurno u džepove ključeve, olovke, cigarete, šibice...

- Ali ja sam im već obećala! - govorila je Una, spuštajući se za njim niz stepenice. - Možda, neki drugi put?

- Možda... - reče profesor i otrča prema taksiju koji je zastao pred crvenim svetlom.

Te večeri dobila je menstruaciju.

"...najavila sam se P-u telefonom i, prema dogovoru, zatražila intervju za

'Student'. Odgovorio mi je da je veoma zauzet i da već dugo nema ništa naročito važno da izjavi bilo kome, a najmanje 'Studentu', otkako ga vodi nova garnitura. Posle mog insistiranja pristao je ipak da me primi nakratko, narednog dana 21. oktobra u 13,30 časova u svom stanu. Njegova supruga izgleda da je prilično hladna, distancirana osoba. Nisam mogla da zaključim u kakvim su odnosima, ali P. mi se u jednom trenutku potužio da nikada ne jedu zajedno. Zadržao me je na ručku koji je sam pripremio. Bio je prilično ljubazan, moglo bi se reći, čak i srdačan, na svoj način. Pravio se da me prvi put vidi i pitao me na kojoj sam grupi, mada sam u više mahova primetila da me gleda sa zanimanjem za vreme predavanja u amfiteatru. Sedim, inače, uvek u drugom redu. Nije uopšte govorio o politici, niti protiv režima. Nije ogovarao kolege. Kada sam mu pomenula da na njegova predavanja dolaze i studenti sa drugih

grupa i fakulteta, pokušao je da bude lažno skroman i kazao da se tu radi 'o masovnom padu ukusa'. Nisam uspela da odem u toalet, gde se nalaze one slike i knjige o kojima se priča po fakultetu. Pomenuti intervju nisam uspela da napravim, jer se žurio na neki sastanak. Koliko sam mogla da primetim, nije mu stalo do publiciteta. Moje je lično mišljenje da je to čovek koji zna šta hoće i koji to ume da ostvari. Ipak, čini se da u njemu tinja neko nezadovoljstvo, koje uspešno prikriva cinizmom. Poseta je trajala četrdeset i pet minuta. Nemam utisak da je sumnjičav. Posebnih troškova, osim za taksu, nije bilo. Prilažem račun. Zadržaću kasetofon i trake, ukoliko dođe do nastavka intervjuja. Pokušaću još jedanput."

- Kafe? Sokove? - pitao je prodekan, hvatajući se slušalice.

Niko mu ne odgovori. Mladi čovek preko puta Une sedeo je nepomično u fotelji na lavljim nogama. Kada mu je predstavljena, promrmljao je svoje prezime.

Una je gledala u prodekanove prekrštene noge, razmišljajući o tom tipu razvaljenog muškarca, kome između završetka nogavica i kraja čarapa uvek viri golo, belo meso, posuto crnim dlakama. Natečena stopala, nasilno zgurana u par skupih mrkih cipela, odavala su nedvosmisleno seljačko poreklo. Na srednjem prstu ruke nosio je crni kamen, optočen zlatom. Mora da izgleda grozno kad se svuče. Oko sto dvadeset kilograma pihtijastog mesa obraslog čekinjama, posutog prištićima i lišajevima: ne, ne, nekim muškarcima bi zaista trebalo zabraniti da vode ljubav, ako ne zbog mogućih naslednika, a ono bar iz estetskih razloga! Pa ipak, i njega neko sigurno voli. Hvala bogu što to nisam ja! Ali ne ljube samo prinčevi i manekeni: noćas će se pariti nakaze i zveri, i svima će da bude lepo. Po auli Fakulteta čula se graja, koja je uspevala da se probije čak i kroz debelo tapacirana vrata kabineta. Kako je želela da bude tamo napolju, zajedno sa svojim vršnjacima, a da unutra sedi neko drugi!

Zašto baš ja?

- E, pa u tebe imamo najviše poverenja! - kazao je prodekan. - Ja sam seljačko dete i toga se ne stidim; tako govorim, tako mislim i nikada se ne varam u svojim seljačkim procenama: iz dobre si familije. Nisi tikva bez korena! Dokazala si da si sposobna cura. Pratili smo tvoj razvoj. Na najboljem si putu da postaneš koristan član ovog društva. Kome ovde da se obratim za suradnju? Ovoj buržujčadi koja bi za malo šminke i zapadnih krpica prodala i rođenog oca? Do sada smo bili zadovoljni onim što si uradila za nas, i umećemo to da cenimo kada za to dođe vreme. Hajde, glavu gore! Ko se još seća sitnica iz mladosti? Mladost - ludost! Je li tako? Nemoj ni u snu da pomisliš da si nam još nešto dužna. Sada ti nas zadužuješ...

Govoreći Uni, prodekan bi svakog časa pogledao u svog ćutljivog gosta, kao da od njega traži podršku. Ali lice mladog čoveka nije pokazivalo ništa drugo osim strpljivosti i gađenja. Odeven neupadljivo i sa izvesnom elegancijom, ostavljao je utisak autoriteta, i pored toga što je bio znatno mlađi od svog domaćina.

činilo se da kunja u fotelji, a ipak, kad god bi se okrenula prema njemu, Una bi primetila da je pomno procenjuju dva plutajuća smeđa oka, na licu zategnutih mišića. Besprekorno vitak, zakopčan, sa nešto dužom, uredno negovanom tamnom kosom, ovaj mladić je mogao da bude šef recepcije, visoki službenik protokola, perser ili vlasnik picerije - bilo šta, da mu maslinasto lice nije odavalo preteranu dozu ćvrstine i prezira prema svima koji je nisu posedovali.

"Ako je oženjen, taj sigurno ne vara ženu", pomisli Una dok ga je procenjivala ispod trepavica.

- Možeš slobodno pred drugom... - ohrabri je prodekan. - Nemam pred njim nikakvih tajni!

Onda je ušla tetkica i počela da deli kafe i sokove. Una primeti da prodekan ne pije iz istih šoljica kao i studenti. Ove su bile od finog fajansa sa tanjirićima zlatnih rubova. ćutali su dok nije izašla iz kabineta.

- Svakome je to moglo da se dogodi... I, uopšte, to je veliki problem dece naših drugova, koja su živila kojekuda po svetu! - Sada se obraćao mladiću u fotelji. - Jedan razred u Africi, drugi u francuskoj školi, treći kod Amerikanaca... Deca izgube vezu sa domovinom, a očevi, zna se, prezauzeti, ne stižu. I šta? Potpadnu pod razne uticaje. Propaganda. Dobro, de! Danas to niko ne bi ni primetio, i mi smo postali svet, ali pre šest godina, još se nismo bili navikli na takve stvari! Pričam to onako, jer me zanima problem. Evo, baš neki dan, jedan moj zemljak, neki...

"Zašto već jedanput ne pređe na stvar?" - grčila se Una u fotelji. "ćemu ovako dugi uvodi?" Odluči da isključi ton (klik), ali slika je i dalje bila tu. Kabinet, namešten skupocenim građanskim kićem, zaplenjenim očigledno iz neke bivše ministarske kuće, pokrenu svoje zidove, pretvorivši se u presu za pakovanje ćetvrtastih tipova. Ormari za knjige u duborezu ličili su na drakstlovani portal trogirске katedrale; pompezna mastionica, izvedena u mermeru, već odavno presušena (ko još piše držaljkom i perom?) - olinjali persijski ćilim, prašnjavi fikusi, a preko svega i iz svega širio se neki memljivi vonj administrativne epohe (kako je Una zamišljala); neki fini talog sivkaste prašine i pepela kao da je prekrivao i ljude i stvari i duhove debelih mužjaka u kožnim kaputima do zemlje, koji su nekada naseljavali ovaj prostor. I pored toga što

se nalazio u zgradi Fakulteta - dakle, hramu nauke - kabinet bi mnogo bolje pristajao isledničkom odeljenju iz knjige Nadežde Mandeljštam, gde visoki oficiri nude optužene cigaretama iz zlatne tabakere, a posle ih prebijaju u sobama glatkih keramičkih zidova (krv na klizavom belom fonu. Taš!). Zar još postoji taj miris i ti ljudi; zar nisu već odavno izumrli i preselili se u mitološki arhiv? Ali i pored kitnjastog stila euforične rezbarije, koja bi svojom nekrofilskom crno-zlatnom kombinacijom više odgovarala trpezariji vlasnika pogrebnog preduzeća (Oganj, Plam, Večnost ili Konkordija?), nešto je bunilo Unu u atmosferi ove prostrane sobetine: jedna veristički izvajana i obojena gipsana krava gledala je sentimentalno sa vrha ormara, sećajući se, verovatno, na svoj gipsasto kravljji način vremena kada je u ovoj zgradi bio Poljoprivredni fakultet ili Planska komisija za razvoj stočarstva. "Drugu Miciću za besprimerni humanizam u borbi za realizaciju i prebačenje prvog petogodišnjeg plana u stočarstvu.

Kolektiv, 1949." Još nešto je remetilo stilsko jedinstvo enterijera gospođe Konkordije: po zidovima su visile nekada crno-bele, danas već prešle u sepiju, fotografije na kojima su grupe izbledele muškaraca, u teškim grombi-kaputima širokih revera, pratile neke smrknute ličnosti sa šubarama na glavama preko razrovanih oglednih poljana. Do njih: skupine muškaraca oštih vilica, svi u tamnim odelima i sa leptir-mašnama, gledali su napregnuto u fotografa prilikom nečije promocije u doktora, kao da od njega očekuju odgovor na sudbonosno pitanje. Bilo je tu i primorskih predela i tablica "Hvala što ne pušite!" i šapirografisanih uputstava, a visio je i dve godine stari kalendar sa fotografijom neke devojke u motornom čamcu. Preko svega sivilo, jedva primetno, neprozirno, gorko; kao da stanovnici ove sobe nisu svesni okvira u kome borave, baš kao slepci koje neko drugi odeva i veže im kravatu, prvu koju dohvati iz plakara. S obzirom na svoje godine, Una, naravno, nije mogla da odredi poreklo i suštinu ove činovničke scenografije - primala je njene poruke emitovane iz boje, mirisa i rasporeda, poput tek uhvaćene veverice, zatvorene u kavez zoološkog vrta. Njušeći tragove predmeta i njihov nelogični poredak, golom senzibilnošću predosećala je klopku. Ponovo uključi ton i u dalekoj jeci do njenog sluha dopreše iskidani odlomci prodekanovih rečenica "malograđanski poluinteligent... anarholiberalna leva skretanja...

demagoški pristup mladim generacijama... povlađivanje buržoasko-rozapadnom ukusu... nekritičan odnos prema našim dostignućima...

kritizerstvo... liderstvo... podmetanje klipova kukuruza u točkove našeg razvoja... disidentsko ponašanje... veza sa neprijateljskim intelektualnim krugovima u zemlji i inostranstvu... šarmiranje i zavođenje studenata... ciničan odnos prema našoj

stvarnosti..." i na kraju, jedno ime probi zaštitnu opnu Unine svesti - Mišel Babić! Na kabinet se spusti zavesa tišine.

- Zašto ste nervozni? - ogłosi se prvi put mladi čovek iz fotelje.

- Molim?

- Zašto ste nervozni? - ponovi on.

Una pogleda svoju prljavo-belu patiku koja je sama od sebe odbrojavala neki samo njoj poznati unutrašnji, otkaćeni ritam.

- Ja? Nisam. Zašto?

- Kako stojite sa stranim jezicima?

- Učila sam engleski... - reče, i čovek ponovo utonu u ćutanje.

Pred Unom se uz škripu i jauk razdvojiše dve polutke jabuke-sveta, za koju je dugo naivno verovala da je jedna, celovita i nedeljiva. Napolju je ključao život, odjekivao smeh, napolju su tutnjali koraci u trku studentskog stada, tekla je sumanuta, šašava moda svojim nepredvidivim tokovima i hirovima, žvakale su se gume, rađala se nova džu-džu-muzika, razmenjivale se ploče; napolju je bila ljubav bez obaveza, šalabazanje i ogovaranje, srećna dokolica - potpuno drugačiji stil življenja, koji kao da nije imao blage veze sa ovom sveže iskopanom administrativnom katakombom, u kojoj sveštenici neke već davno izumrle religije nose još uvek uredna siva odela, neguju svoja pravila ponašanja i svoje tajne rituale. Kao da se, poput Alise s onu stranu ogledala, iznenada provukla kroz pukotinu rascepljene stvarnosti i utvrdila da ove smešno-sumorne osobe, ako zažele, mogu ipak promeniti sudbine onih srećnika napolju; zaustaviti ih, uništiti, pokupovati na veliko i na malo, ubrzati ili nagraditi; iza ovih tapaciranih vrata u kabinetskom vremeplovu, kao da se ništa nije izmenilo, živeli su čuvari fakultetske hijerarhije, ne obazirući se nimalo na rađanje nove, smele i oslobođene civilizacije; bezbroj mogućnosti pružale su se pred svakim mlađim od trideset godina, osim pred njom, Unom, koja je u većoj meri nego ikada ranije shvatila da je u njihovoj vlasti, da su oni, istina, možda, samo ružan san, ali da je ona ta koja ga budna sanja.

Trebalo bi se, u stvari, probuditi i pogledati ih začuđeno: "Oh, otkud ja sa vama ovde? Ko ste, uopšte, vi?" - i mirno izaći kroz ova vrata; to bi možda bilo najpametnije, ništa strašno se ne bi dogodilo, ali znala je dobro da to neće učiniti. Pokušaće da ih se

elegantno reši, upotrebivši inteligenciju i lukavstvo.

Izdržaće još malo, razvlačiće kao žvaku čitavu tu stvar dok je ne zaborave, dok ne završi fakultet, ili njih možda opet smene i na njihovo mesto dovedu neke druge, sa kojima neće imati nikakve veze. Zato se usredsredi na instrukcije koje su sledile, kao neka vrlo dobra, marljiva studentkinja kad pobožno hvata beleške. Tri dana kasnije poslala je prvi izveštaj, pridržavajući se uputstva da bez krajnje potrebe ne dolazi u prodekanov kabinet.

(Prva traka)... jedan, dva, tri, jedan, dva, tri, jedan, dva, tri... Kažite nešto!

Šta? Bilo šta! Dobro. Jedan, dva, tri, jedan, dva, tri! Je l' sad u redu? U redu je! Mislim da je u redu. Okreće se...

- Pre nego što započnemo ovaj razgovor, koji me, zaista, zamara i na koji sam pristao samo zato što ste uporniji nego što sam se nadao, moram, na žalost, da vam priznam: nimalo ne volim omladinske listove!

- Zašto?

- Znaće, u velikim gradovima po svetu, u robnim kućama, mislim, obično u prizemlju postoji ograđen prostor gde odrasli ostavljaju decu dok su u kupovini. Deca tamo mogu lepo da se zabave; na raspolaganju su im drveni konjići za ljuljanje, lopte, igračke, a evo, kao što vidimo - tu su im i listovi u kojima mogu da pišu i da se igraju novinara. U tim listovima dozvoljeno im je da napadaju tate i mame, da ih grizu za noge, da kake po tapisonu i po svemu ostalom što im se ne dopada, jer se taj prostor o kome vam pričam nalazi u okviru robne kuće, to jest ozbiljnog potrošačkog društva, kao mali dečji azil.

- Da, ali smatra se da su to danas, ipak, najslobodniji listovi?

- Bez sumnje. Jer, ako dečica preteraju ili nešto uprskaju, odrasli onda kažu:

"Dobro, još ste mladi, progledaćemo vam kroz prste!" Uostalom, za godinu ili dve i tako ćete završiti studije i izaći u život onako gnevni i sa podužim kosicama i bradama (koje ćete posle izvesnog vremena, naravno, skratiti na učtivu dužinu), a na izlazu će vas sačekati gosn. Život lično i počće da vas davi kreditima, stanovima, platama i otplatama, hranom za bebe, usisivačima za prašinu, bolovanjima i rođendanima beba - stavićete mirno svoje lepe glavice u omču napravljenu od rezanaca iz nedeljne supe! I onda će polako vaš gnev da se istopi kao sladoled na suncu. Samo neki od vas, samo

neki koji budu imali mnogo sreće ili nesreće, svejedno, ostaće ljudi i dalje i buniće se i kada budu starci. Prema tome: mladalački bunt je za mene isto što i neka druga dečija bolest koja se mora preležati: zauške, rubeole, šarlah, ospice, prva ljubav... On je, naime, prirodan!

- Jesu li i vas udavili rezancima ili ste zadržali svoj gnev?

- čujte, vi ste, verovatno, već dvadeseta generacija koja me intervjuiše.

Dvadeset godina odgovaram na ista pitanja i već sam sit toga. Imam četrdeset i četiri godine, jedanaest godina sam stariji od Isusa Hrista i video sam svašta.

Ne mislim da se udvaram vama, mladima...

- I, kakvo je vaše iskustvo?

- Zanimljivo, primetio sam da, što sam stariji, mlade dame koje dolaze da me intervjuišu postaju sve lepše. U tom pogledu, ova godina je rekordna...

- Niste mi odgovorili na pitanje?

- O čemu?

- O gnevu?

- Oprostite, već sam u godinama kada pomalo zaboravljam stvari. Znate, moram vam priznati da nikada nisam držao gnev za posebnu duhovnu disciplinu ili neki naročiti kvalitet. Uostalom, pročitajte šta o tome kaže stari Seneka, ako ga još iko čita. Više volim toleranciju, nego gnev. Netolerantan sam jedino prema netrpeljivima! Vidite kako vešto i duhovito odgovaram na vaša pametna pitanja!

- Šta mislite o gnevu mladih?

- Mislim da je bunt kao dekorativni elemenat prilično izandao. Taj film sam gledao mnogo puta, i već spavam kad ga ponovo daju na televiziji.

- Kako mislite da će mladi bez bunta pronaći i osvojiti svoje mesto pod suncem, kad sve važne pozicije još uvek drže stariji?

- Uvek sve drže stariji! Uvek i u svako vreme. Međutim, mlad čovek treba da ima jak motiv i snažan motor da ih pobedi. U vreme kada se probijala moja generacija, kako

da se izrazim? Pa, dobro, u ono što se zove javni život, takođe su tamo vladali starci, ali naši motori bili su jači: prošli smo kroz njihovu blokadu kao Orijent-ekspres kroz brdo krempita!

- Šta, po vama, može da posluži kao pogonsko gorivo?

- Velika mržnja, velika ljubav, veliko očajanje, nedostatak drugog izlaza...

Kako se buniti protiv kosmičkih uslovnosti? To je demodirani veltšmerc.

Međutim, ako nemate jak motiv, ako vam odrasli već u tim godinama daju sve što vam je potrebno za udoban život; svoje male igračke, svoj listić, Dom omladine, svoj avangardni teatar, industriju odevanja samo za mlade, radio-programe i gramofonske ploče, ako već imate svoje sobice i u njih mogu slobodno da vam dolaze mladići i devojke, zašto bi se, kog đavola, bunili?

Živite u gotovo idealnom svetu! Mi nismo imali drugog izbora. Bilo nam je hladno, bilo nam je ružno, ljubili smo se po kapijama i parkovima kao očajnici.

Trebalo je oteti svoj prostor, knjige, katedru... Na kraju, pravo na sopstvenu misao, što nije najmanje važno u celoj ovoj priči!

- Kažite mi nešto o slobodi izražavanja?

- čovek uzima onoliko slobode koliki mu je kapacitet pluća. Niko vam neće doći i kazati: "Hajde, sad budite malo slobodniji! Recite ovo ili ono, napišite nešto malo slobodnije ..." To morate sami da rizikujete i da platite na razne načine.

Naravno, mogu vam brojati do deset, ali ako ste pravi, ako ste rođeni borac, ako ste žilavi, vi ćete ustati sa patosa i ponovo se vratiti u ring. Slobode, dakle, uzimate onoliko koliko vam treba i plaćate onu cenu na koju ste spremni.

- Koliko ste vi slobodni u onome što radite?

- Nisam fajter, ako ste to očekivali da kažem. Kad zrelo razmislim, čini mi se da se i ne nalazim u nekoj bici.

- To je zbog toga što ste već pobedili...

- Mislite? Ne! Ni govora! Uglavnom, dakle. stojim po strani i pokušavam da sebi i drugima razjasnim fenomen mas-medija. To je sve! Možda sam nekada i pokušavao da

se borim, ali već dugo sam van igre. Ne zanima me...

- Mislite li da je moguće biti iznad, ispod ili po strani? To je, ako dozvolite, prilično udobna pozicija?

- Platilo sam je skupo.

- Znači, ako sam dobro razumela, po vama, to je...

- ...samo posao svedoka. Svedok ne učestvuje u nesreći, lično. On samo svedoči. Prema tome, mora da bude nepristrasan ako želi da mu se veruje.

- Ipak, imate mnogo uticaja na mlade ... To je činjenica.

- Odbijam bilo kakvu odgovornost u tom pogledu!

- Vaša predavanja su najposećenija... Amfiteatar je uvek prepun onih koji stoje da bi vas čuli. Neki to na Fakultetu već zovu "šou-programom" ? čime tumačite taj uspeh?

- Mislite da je to uspeh? Moja predavanja nisu ni za koga obavezna. Ne delim na njima potpise. Ne zanima me hoće li ko doći na njih ili neće. Nikoga ne zovem da me sluša, niti da mi aplaudira. Ne trudim se da se lično bilo kome dopadnem. Jeste li zadovoljni?

- Ja jesam, ali mnoge vaše kolege, koje ne mogu da sakupe ni tri studenta, nisu. Mislim da vam zavide na tolikoj popularnosti?

- Niko nije imun od toga. Eto, to bi bilo sve što bih mogao da kažem u svoju odbranu...

- Niste optuženi!

- Zar nisam?

- Ne, stvarno niste...

- Još nešto: predmet koji predajem veoma je atraktivan i tiče se velikog broja ljudi i komunikacija među njima. Zašto baš privlači mlad svet, nemam pojma!

Nikada, naime, nisam upao u pogrešku da se udvaram mladima, samo zato što su mladi. Mladost za mene nije nikakva posebna vrednost. Godine će vas uskoro osloboditi te prednosti! Pojedine kolege osećaju strah da ih je pregazilo vreme, plaše

se da budu staromodni i ulaguju se studentima, a ovi to, jednostavno, osećaju i zato ne odlaze na njihova predavanja. Drugi se, opet, smatraju zaštićeni položajem, zvanjima i doktorskim titulama, čime se danas malo ko može impresionirati. Dodamo li tome, bez lažne skromnosti, da nisam suviše dosadan, dobićete neku vrstu odgovora na vaša pitanja...

- Umalo ne zaboravih: Mišel Babić? Zašto: Mišel?

- To vam je klasična francusko-srpska kombinacija. Živeli saveznici! Majka mi je bila Polufrancuskinja - otac Beograđanin, jedna baka iz Topole, druga iz Normandije. Deda, lekar, jedan od hiljadu kaplara, vratio se iz izbeglištva sa ženom koja nikada nije naučila potpuno srpski. Do kraja života, umesto mozga, tražila je u mesarama "pamet od tele!" Eh, sjajna jedna osoba! Zvao sam je Me-me, pa su je zbog toga u Trećoj muškoj gimnaziji, gde je predavala francuski, đaci prozvali Memerka!

- Pre nego što sam došla do vas, pregledala sam vam biografiju; kako to da ste rođeni u Parizu? Slučajno ili...

- Vidite, ma koliko moja baka volela Srbe, zbog kojih je, uostalom, ostavila čak i svoju domovinu, porodicu, započete studije, sve, imala je fiks-ideju da ja treba da se rodim u Parizu. "Kuće izgore, imanja propadnu, novac se zameni, biblioteke rasture" - govorila je mojoj sirotoj mami - "ali mesto rođenja uvek ti je upisano u pasoš, ma gde putovao. Hoću da mom unuku (to meni) poklonim nešto za ceo život - najbolje mesto rođenja na svetu: Pariz!" I zaista, mesec dana pre porođaja, odvela je moju majku u Francusku i tako se ja rodih u Šesnaestom arondismanu, tačnije u bakinoj porodičnoj kući, u Rue des Belles Feuilles 75.

- Jeste li nekada živeli tamo?

- S vremena na vreme...

- Šta mislite o našem prodekanu?

- A vi?

- Prva sam pitala!

- Radije ne bih odgovorio na to pitanje.

- Priča se da ste nekada bili nerazdvojni prijatelji?

- Je li i to za vaše novine?
- Nije. Zanima me, onako...
- Ovde smo da napravimo intervju, zar ne?
- Oprostite!
- Ništa, ništa! Ionako već moram da idem...
- Već?
- Imate li još pitanja?
- Pa, tek sam počela! Hoćemo li nastaviti?
- Sutra i prekosutra imam strašnu gužvu... Nazovite me u petak. Ali, rano!

Možda ću pronaći neku rupu...

- Šta je za vas rano?
- Pa, na primer, deset sati!

(Trajanje trake: šezdeset minuta)

"Izgleda da je zagrizao..." (rečenica iz Uninog izveštaja).

Zen-soba se nalazila na dvadeset i trećem spratu jednog usamljenog solitera na Zvezdari. Zaista, na ovom bregu, Beograd kao da je najbliži zvezdama. Do sobe se stizalo liftom, koji je često bio u kvaru. Njegova drvena kabina, nekada obložena svetlim, lakiranim drvetom i već odavno razbijenim ogledalima, bila je prava mala antologija najprimitivnijih pornografskih poruka, stihova, psovki i opscenih scena, ugrebanih perorezima, ključevima, ekserima, noktima -

ispisanih flomasterima, sprejovima u boji, pa čak i damskim krejonima za oči.

Na stropu se kočio džinovski falus, na koji je bila nabijena obla ženica raskrečenih udova. Kao da je čitav pritajeni i dugo potiskivani erotski naboj ove zgradurine od betona šiknuo u bezbednosti škripavog i čegrtavog lifta -

lascivne kapele, neslućenom žestinom, želeći da obesnom raspusnošću satire i uništi i poslednji trag čednosti svojih putnika. Kada se moralo pešačiti uz stepenice (u ovom kraju često je nestajalo struje), mogli su se pobliže upoznati i stanari ove tipične beogradske novogradnje. Iz podruma je snažno nadirao zadah kiselog kupusa iz buradi, pomešan sa vonjem ohlađenog pepela i đubreta; taj miris je tražio svoj put kroz otvore za ventilaciju, stepenište i prostor kojim se kretao lift, gotovo potisnut i nošen ustajalim vazduhom i smradom. Na odmorištima nekih spratova, ispred vrata, raslo je bilje u velikim limenim konzervama - pravi mali viseći vrtovi neke sirotinjske Semiramide; ponegde je prolaz bio naprosto zakrčen ormarima, otpisanim frižiderima i sanducima preostalim posle selidbe, a na mnogim otiračima, načinjenim od ispresavijanih seljačkih ponjava, odmarale su se izgažene blatnjave cipele ili nanule. Sve to prožimao je jedinstveni miris zaprške, koji je, činilo se, prodirao u svaku poru kože i svako vlakno odeće posetioca. Stanari - uglavnom penzionisani železničari, niži oficiri i službenici pošta - izgleda da su se već odavno navikli na uobičajeni zadah solitera; njihove žene, ogrnute bezobličnim kućnim haljinama, sa maramama na glavama, šetkale su bezbrižno po odmorištima, prale beton ispred vrata ili, pušeći, razgovarale jedna sa drugom; gledale su sa neskrivenom sumnjičavošću svakog došljaka u svojoj tvrđavi. Ali čim bi čovek otključao vrata stana broj 69, zaboravljao bi mukotrpan put kroz svakidašnjicu ovog mravinjaka; istog časa kao da bi zakoračio u Rala-Hamijevn Aranju. Kao da je neko bolesno preosetljivo, pomalo nastrano dete, potkradajući nepoznate hramove, sagradilo tajno skrovište usred tmurne prosečnosti roditeljskog doma, da bi nekako spaslo dušu. Potpuno drukčiji život buktao je i navirao iz zidova. Gotovo da nije bilo praznog mesta na narandžastoj podlozi odakle ne bi izvirivala i gledala ljudska i životinjska božanstva - pravi džepni budistički hram na Zvezdari! Iznad niskog, udobnog ležaja, prekrivenog takođe narandžastom tkaninom sa velikim žutim krugom u sredini, pozlaćeni Buda rezao je sabljom svoju kosu, dok su dva manja Bude od crnog, glatkog drveta ležala u pozama nirvane. Ovaj prostor sadržavao je u sebi nešto eksteritorijalno; i pored preteranosti sijamskog baroka koji se zaplitaо sam u sebe, zen-soba je imala nešto sveto, asketsko i čisto u isti mah.

Neko posve drugačiji od ostalih skrivao se, izgleda, u njoj od sveta. Njegovi posvećeni prsti osećali su se na brojanicama od krupnih, okruglih semenki, na uglačanoj površini svake male figurine od slonovače i bronzе, na štapićima za hranu i svakom komadu skromnog i jednostavnog pokućstva. No, posmatrajući zen-sobu u okviru čitavog solitera u Ulici Jovana Dučića (bez broja), postajalo je savršeno jasno da je ta vrsta bekstva nemoguća. Pre svega, zbog opšteg balkanskog mirisa koji kao da se uvukao čak i u svaki delić betonskih nosača.

Dok je Una neodlučno stajala nasred zen-sobe njušeći prostor u kome se iznenada i bez pripreme našla, profesor pokuša da istera plesnivi zadah solitera, zapalivši nekoliko mirišljavih tamjanovih štapiča, čiji plemeniti dim već posle nekoliko minuta otplovi zajedno sa sobom i njenim privremenim stanovnicima u tajanstvenu svetost nekog cejlonskog hrama.

- Sedite! - reče Uni. - Moram, najpre, da telefoniram...

Una je razgledala knjige, kojih, začudo, nije bilo mnogo. Izvuče iz police "Zen-priče" i nasumice ih otvori.

- Hoćete li da vam pokažem najbolju? - upita je profesor i uze joj knjigu iz ruke. Okrenuo je desetak listova, a kad pronade ono što je tražio, vrati je Uni.

Dok je čitala, on je ubeđivao nekog dugo na francuskom, zaboravivši na njeno prisustvo.

Pošto je obavio razgovore, profesor leže na leđa preko pokrivača sa žutim krugom:

- Oprostite - reče - užasno sam umoran. Imao sam očajan dan...

Una je isprobavala svoj "Sony".

- Ovako će više ličiti kao da sam kod psihijatra. Nadam se da neću morati da pričam o detinjstvu?

- Jedan, dva, tri... Jedan, dva, tri... - brojala je Una.

- Probudite me ako zaspim! - zamoli je profesor. - Imam neku večeru u osam.

"Ja postojim! " pročitava Una poruku na maloj cedulji, prikucanoj na zid iznad profesorove glave.

(Druga traka) "...u stvari, svaki intervju je u osnovi neka vrsta laži! I onaj koji postavlja pitanja, i onaj koji odgovara, trude se što je više moguće da ostave povoljan utisak o sebi. Oni, naime, glume svoje mišljenje u skladu sa onim što se od njih, kao od javnih ličnosti, očekuje. U tom smislu, najlažniji su intervjui koji vrcaju od isforsiranih duhovitosti. Svako efektno, unapred smišljeno duhovito pitanje kao da parališe odgovor. Intervju je, stoga, uglavnom jedna vrsta dvoboja i najbliži je, možda, rodu kamerne drame sa dve ličnosti. Pada mi na pamet da bi mogao da bude i neka vrsta javne ispovedaonice (otkako se naši savremenici ne ispoveduju klečeći u

crkvi), s tim što za tu ispovest saznaje mnoštvo i na taj način sprečava onoga koga intervjuišu da bude potpuno iskren, pa zato pribegava autocenzuri. Naravno, katolička crkva, za razliku od novina i televizije, može da dodeli oprostaj od grehova, dok javnost, naprotiv, ako joj se intervju ne dopadne, obično traži glavu onoga ko nije udovoljio njenim očekivanjima, izjavivši nešto bogohulno...

- Kako bi, po vama, trebalo da izgleda pravi intervju, ako je on, uopšte, moguć?

- Ako je, uopšte, moguć? Izgleda da sam ipak nepopravljivi optimista. Reći ću vam nešto: ja verujem da je moguć! I nazvao bih ga - totalnim intervjuom!

- U kom smislu?

- Najpre, taj intervju bi trebalo da bude dovoljno širok da u sebe primi sve aspekte ličnosti kojom se bavi. To znači da bi, sem onoga što ta ličnost ispriča sama o sebi i o svom pogledu na svet i život, intervju morao da sadrži i dijagram detektora istine, na primer tonski zapis boje glasa, kardiogram, encefalografske izveštaje, krvnu sliku, sve podatke o težini, građi, boji očiju, o rođacima, prijateljima, o prostoru u kome intervjuisani boravi, jela kojima se hrani, kratke beleške o ljudima sa kojima se druži, fotografije i faksimile rukopisa, otiske prstiju, možda horoskop, ispunjene psihološke testove, snimak dlana leve ruke, spiskove ključnih knjiga koje su ga duhovno oblikovale... šta ja znam? Ne pada mi sada trenutno na pamet šta bi sve trebalo da uđe u njega, pa da bude totalan!

- Ko bi to štampao?

- Potpuno ste u pravu! Ja i nisam mislio na novine ili na neki časopis, što, u stvari, predstavlja mlađe kameno doba mas-medijske komunikacije! Taj intervju bi trebalo da bude zamišljen i realizovan kao multi-medijalna disciplina, i ja verujem da baš toj vrsti pripada budućnost!

- Na osnovu čega to zaključujete?

- Vi se, kao što sam primetio, služite tom vašom spravicom bez oklevanja.

Savršeno vam je prirodno da traka beleži moje reči, koje ćete kasnije reprodukovati i pretočiti u neki od oblika Gutenbergove galaksije. Rukujete, dakle, kasetofonom ne razmišljajući uopšte kako funkcioniše, baš kao što telefonirate ili fotografirate. Ja, koji sam dvadeset godina stariji od vas, mada se profesionalno bavim ispitivanjem različitih sredstava za komunikaciju među ljudima, gajim još uvek izvesno podozrenje

prema tom aparatu, jer sam rođen i odrastao pre njegovog pronalaska. Još pre petnaestak godina magnetofoni su bili retki u našim krajevima, a najlakši od njih težili su najmanje dvadesetak kilograma; njima su, uglavnom, rukovali specijalno obučeni tonski snimatelji sa radija. Danas već i deca snimaju na traku prve recitacije! Sa ulica Beograda odavno su iščezli fotografi, a samo na Kalemegdanu bilo ih je, koliko se sećam, desetak! Zašto? Zato što danas svi fotografišu. Razvojem foto-industrije na tržište su izbačeni milioni jeftinih kamera. Postaje besmisleno učiti sabiranje, oduzimanje, deljenje i množenje, vađenje kvadratnog korena ili procenata; digitrone, ne veće od šibica, upotrebljavaju čak i osnovci na časovima matematike. Sve nas to navodi na pomisao da će i klasični intervju, koji se nekada realizovao isključivo pomoću olovke i hartije, a u vaše vreme, evo, već kasetofonom ili televizijskom kamerom, pretrpeti u svakom pogledu mnoge izmene; da će biti obogaćen čitavim nizom izražajnih i tehničkih mogućnosti, koje će nam uskoro stajati na raspolaganju. Međutim, ne smemo ni u jednom trenutku smetnuti s uma da je suština nepromenjiva i večna, i da se razgovori, što se tiče izmene misli, odvijaju na potpuno isti način u obliku pitanja i odgovora kao u Platonovo vreme, na primer, jer, kao što stoji zapisano u Knjizi stvaranja: "U početku beše reč!" Ako ljudi nisu sagovornici, nema ništa od intervjuja!

- Ako sam dobro razumela, totalni intervju bi, po vama, trebalo da bude neka vrsta dosjea ili kutija u kojoj bi bilo svačega: traka, magnetofonskih i filmskih, slajdova, gramofonskih ploča, raznih izveštaja...

- Ne samo to! To ni izdaleka ne bi bilo dovoljno da se shvati i upozna jedna ličnost do kraja!

- Šta još nedostaje?

- Mislim da bi onaj koji intervjuiše morao da provede mnogo vremena sa ličnošću kojom se bavi. To, naravno, uključuje spavanje...

- Molim?

- Hoću da kažem, vođenje ljubavi; tucanje, da upotrebim izraz vaše generacije, naravno, ukoliko su osobe različitog pola!

- Šta imate protiv pedera i lezbejki?

- Apsolutno ništa! Oprostite, to je iz mene na trenutak progovorio primitivni konzervativac...

- Zašto mislite da bi trebalo da se potucaju?

- Pa, nemoguće je do kraja shvatiti jednu ličnost ako joj ne dodirnete kožu (svakako ste i sami primetili da mnogi ljudi, kada razgovaraju sa vama, traže i taktilni kontakt - body language - neprestano vas pipkaju za ruku, koleno, tapšu ili vuku za rever), zatim, potrebno je omirisati i liznuti tu kožu; psi se njuškaju kad god se sretnu; potrebno je biti vlažan od tuđeg znoja, jednom rečju, potrebno je prodreti u samu srž tuđeg bića, naravno, u onoj meri u kolikoj je to uopšte moguće među ljudima.

- U tom dosjeu, dakle, bilo bi i porno-filmova?

- To ste vi kazali!

- Ipak, nije vam loša ta ideja...

- Dopada vam se?

- Aha... (Tišina.) Hajde da to jedanput učinim prva ja!

(Nejasni šumovi.)

- Mmmmmmmmmmm... Dobro ste to učinili!

- Jesi li zbunjen?

- Pa, da budem iskren - prilično.

(Ponovo šumovi. Tišina.)

- Gde je kupatilo?

- Tamo.

- Ima li tople vode?

- Sumnjam.

(Tišina.)

- Lepa si tako!

- Stvarno?
- Dođi!
- Gladna sam. Ima li nečeg za jelo?
- Pogledaću u frižideru.
- Hajde, najpre da jedemo!
- Važi!
- Zašto se i ti ne svučješ? Ovako nismo ravnopravni...
- Ima nečeg perverznog u ovom prizoru: naga devojka i odeven muškarac jedu krekeri i stari sir! Tajna erotičnosti Manetovog "Doručka na travi"...
- Ipak se svuci! Hej, imaš li neku ploču?
- Voliš li Cohena?
- Ko je to?
- čučješ...

(Leonard Cohen: "Chelsea Hotel")

- Tako... Tako je već mnogo bolje! Zašto stalno govoriš o svojim godinama?

Izgledaš sasvim pristojno. Imaš očuvano telo...

- To je zbog toga što se nikada nisam bavio sportom. Nekadašnji šampioni su se već odavno ugojili...
- Namaži i meni!
- Izvoli!
- Da nemaš vina?
- Mislim da je ostala jedna boca.

- Dovodio si i ranije ribe ovamo?
- Ti si prva!
- Koji si ti lažov! Oh, oprostite... Ovaj, teško se navikavam da nekom govorim ti.
- Hoćeš li da pijemo ovde ili u krevetu?
- U krevetu. Od čega ti je taj ožiljak?
- Neka tuča iz detinjstva.
- Je li te mnogo bolelo?
- Ne sećam se. Mislim da jeste. Imaš prave crnačke grudi! - Kakve su to crnačke grudi?
- Baš takve: malo kruškolike i idu ukoso...
- Dođi da pravimo totalni intervju!

(Ljubavni šumovi. Leonard Cohen. Trajanje trake 45 minuta.) Oslonjen o dovratak kupatila, posmatrao je Unu kako se mazi sa mlazom tuša; kada je prvi put video taj prizor, kada? Kada? kada? kada? kada? kada?

Odmotavao je kompjutersku traku u svom pamćenju, sve dok se ne zaustavi na mutnom kvadratu kojim je započinjala sekvenca tuširanja golih sportistkinja jednog maglovitog novembarskog sumraka 1947. u Državnom institutu za fizičku kulturu, DIF-u, one daleke godine kada je mlada država, u skladu sa sentencom: "Zdrav a duh u zdravom telu", odlučila da od malih, rahitičnih individualaca iz Beograda napravi snažne socijalističke momke, nalik onima na monumentalnim platnima tadašnjih državnih slikara: Guranje vagoneta, Pobijanje šipova, Polaganje trase na pruzi Brčko-Banovići, Kolona I, Kolona II, Udarnici, Njen praznik, Visoka peć I, Visoka peć II, pa je uvela obavezno plivanje u jedinom gradskom bazenu, čija je voda bazdila na hlor pod štrom rasvetom male zemlje među svetovima, okruženoj blokadom mržnje svojih istočnih, južnih i severnih suseda. Ulazio je sa gađenjem u vodu, kao u tečnog neprijatelja, a pretili su im da, ako se popišaju u nju, postaje odmah crvena oko onog ko je to učinio, jer je u pitanju novo savremeno hemijsko otkriće, i plivao je bez zanosu po površini, kao leš koji pluta po formalinu medicinskog fakulteta, a bazen je, sećao se, bio zelenkasto-sivo-crni, beton po ivicama raspukao i okrunjen, i služio je, čini se, uglavnom zato da ekipe Filmskih novosti za državne praznike slikaju u njemu

razdragane omladince i pionire koji čeliče telo pod rukovodstvom svojih trenera, zaslužnih majstora sporta s povlašćenim tačkicama za snabdevanje ugljenim hidratima. Posle plivanja su se tuširali u kabinama pregrađenim debelim, mutnim staklom, koje nije sasvim dopiralo do kliskih pločica, niti do tavanice, ostavljajući dole i gore otvoren prostor, velik otprilike kao širina dlana, da bi mogao da struji topao vazduh.

Dogodilo se da su dečaci iz njegovog odeljenja čuli cičanje i ženski smeh u kabini do njihove: kroz mutno staklo ojačano jedva vidljivom žičanom mrežom, ugledaše tada ružičasto komešanje i čuše zvuk vode koja se rasprskava po koži, kao dobovanje kiše po zategnutom timpanu; tabanje mokrih, kliskih stopala; pa su, otkrivši slobodan prostor pri vrhu kabine sa tuševima, počeli da se penju jedan na drugoga, načinivši od ruku i spletenih prstiju lopovske merdevine, a kada je došao red na njega da se popne i da vidi, zanemi od uzbuđenja: ugledao je uskomešano klupko nagih ženskih tela (bile su to plivačice koje su trenirale posle njih u bazenu) obavijeno oblakom pare; općini ga taj kovitlac naježenih mladih bokova - devojke su se, naime, gurale i pljeskale jedna drugu dlanovima po sapima, dok su im bičevi mokre kose šibali po ramenima.

Uznemirene i uzbuđene blizinom drugih tela i pretoplom vodom, dve crнке se odvojiše i njihove usne se stopiše u dugi poljubac, kojim kao da su želele da usisaju jedna drugu; njihovi prsti prenežno su milovali kičme, tamna runa im se mrsila i Venerini bregovi trljali jedan o drugi; svilaste dlačice slivale su se niz završetak leđa pod slapovima vode, niz butine i listove sve do stopala na pločicama. Držao se očajnički za ivicu staklenog zida, a ostali su hteli da ga svuku dole, jer njegovo vreme je isteklo. Kada su ga, ipak, spustili, a drugi se popeli na njegovo mesto da gledaju (još mu je pred očima taj prizor: ženska tela u pokretu i dečaćke glave čije oči sjaje pubertetskom požudom), legao je potrbuške na patos (pločice su bile mlake) i gledao njihove članke na nogama niz koje se slivala voda, zamišljajući tela, gore.

Una je stajala pred njim naga, poput bistre, savršene ženske životinje. Pogleda joj stopala i reče:

"Imaš tako dugačke prste na nogama da bi njima mogla da sviraš klavir!"

Ponovo je, dakle, pronašao onu davnu vlažno-mutnu erotsku sliku, koja je, eto, već više od trideset godina bila pohranjena, strpljivo čekajući povod da izroni na površinu pamćenja, samo što više nije stajao na nesigurnim lopovskim merdevinama; mogao je da uživa bez bojazni da će neko drugi zauzeti njegovo mesto sa pogledom na vodopad mlade kože. Sklonio se sa vrata kupatila da propusti Unu, i ona sa dražesnom bestidnošću zakorači u malu čajnu kuhinju, kao da je nudistkinja sa iskustvom, kao da

je potpuno nesvesna činjenice da je naga, kao da joj je koža jedini i svakodnevni način odevanja pa u tome ne nalazi ništa čudno. Ni traga taktičkog stida zrelih žena (u početku, naravno), koje se koketno zaklanjaju dlanovima ili kosim, skakutavim hodom, ručnikom koji više otkriva nego što pokriva, plahtom, tamom ili navlačenjem zastora i roletni - ništa od svega toga: Una, izgleda, pripada do kraja nekoj novoj, oslobođenoj generaciji, koja se ne oseća zavedenom niti poniženom ako na sebi nema odeću kao produženo opštilo (taj nezaobilazni McLuhan!). Sela je na kuhinjsku stolicu, prebacila nogu preko noge i počela da gricka krekere premazane ševrom, koji se bogzna otkud zatekao u frižideru. Kada je progutala poslednji zalogaj, pogleda ga i mirno reče:

- Super! Hajde da se tucamo!

"... ta garsonjera se nalazi na Zvezdari, Ulica Jovana Dučića bez broja, dvadeset treći sprat, stan broj 69. P-u je ostavio na čuvanje (navodno, on ga provetrava) njegov prijatelj Minja Demajo, čije ime piše na tablici, na ulaznim vratima. On je pre nešto više od pola godine otišao kao gostujući profesor na univerzitet u Colombu, na Cejlonu, gde će predavati uticaje budističke filozofije na individualistički, evropski duh ili nešto slično. To je manji jednosobni stan ili veća garsonjera, otprilike tridesetak kvadrata (spavaća soba, kupatilo, čajna kuhinja, predsoblje, balkon). Izgleda kao budistički muzej.

Ima puno malih i velikih, uspravnih, sedećih i ležećih Buda, muzičkih instrumenata sa Dalekog istoka i fotografija budističkih sveštenika. P. me je tamo odveo pod izlikom da mu se pokvario magnetofon, a mora da presnimi neke ploče sa zvučnim testovima za svoje predavanje. Pošto nije imao vremena da nastavimo intervju, predložio mi je da to usput obavimo, dok se ploče budu presnimavale. U zen-sobi (tako je on zove) zaista postoji solidan stereo-uređaj. Usput, obavio je tri razgovora sa telefona, čiji je broj 041-937.

Nisam razumela o čemu je govorio, pošto su razgovori vođeni na francuskom.

Izgleda da povremeno koristi ovaj telefon, jer ne može da govori sa svog, kućnog. Što se tiče budizma, o kome smo mnogo razgovarali, on lično priznaje da nema nikakvih sklonosti ka njemu, i smatra da čovek, koji se rodio i odrastao ovde, u Evropi, ne može nikada do kraja da prihvati tu filozofiju ili religiju, jer ga određuju njegovo poreklo, klima, tradicija, čak i hrana, a naročito hrišćanstvo, evrocentralizam i antička Grčka - kolevka zapadne civilizacije.

Mada su se mnogi popalili za zen-budizmom, on sve to smatra trenutnom modom ili turističkom filozofijom. Kada sam ga upitala kako marksistička filozofija gleda na

budizam, odmahnuo je rukom i rekao da je "marksizam -

nauka o hepi-endu!" Kao ljudi od krvi i mesa, kazao je, Marx i Engels su mu vrlo simpatični, jer su umeli ponekad da se napiju do daske i da grudvama gađaju ulične fenjere, sviraju Bacha u četiri ruke i jure ženske, ali kombinacija socijalizma i azijskog pravoslavlja (po Grosmanu) koje je izgubilo svece i svete mošti, uzelo je u zamenu njih dvojicu, najverovatnije zbog dugih sedih brada, i zato što liče na svetog Nikolu, pa ih nose u litijama, to jest na paradama, a u ime njihove nauke o kojoj nemaju pojma, drže pod vojnom kontrolom polovinu sveta. Još mi je rekao da je malo ko prodro do kraja u suštinu njihove naučne misli, i da je, uopšte, malo ljudi koji su pročitali kompletna dela Marxa i Engelsa uključujući i neverovatno bogatu prepisku, mada se mnogi svakih pet minuta pozivaju na njega, a njihove knjige drže po kabinetima umesto tapeta.

Uspela sam da snimim intervju, ali P. još nije sasvim zadovoljan. Obećao je da ćemo ga nastaviti i da će mi, pošto ga autorizuje, pomoći da ga objavim u nekom ozbiljnom časopisu, koji ima nameru da njemu i njegovom delu posveti specijalni broj. Mislim da se zagrejao za mene. Zakazao mi je ponovo sastanak u zen-sobi, u petak, u četiri posle podne. Troškova za taksi nije bilo, jer je P.

platio."

Prelazeći lagano prstima preko glatke kože usnule Une, tog putenog, ružičastog predela bez kraja i konca koji se protezao nekud unedogled, gubeći se u sumraku zensobe, profesor se nalazio u stanju ničim neometenog sklada, potpuno oslobođen sopstvene težine, ambicija, erotike, požude, bilo kakvih želja. Una je spavala sa svojom dirljivo napućenom njuškicom na njegovom ramenu. Nozdrve su joj se širile i skupljale u ravnomernom ritmu, talasajući mu blago runo na grudima, po kojima je sredovečna jesen prošarala kosmatu preriju sedim. Ako je baš nešto i želeo, bilo je jedino to da dohvati cigaretu i šibice sa tepiha pokraj postelje a da ne probudi tim pokretom Unu. Odustade.

Eto, to je, dakle, ta sreća koju smo toliko dugo čekali! Kako je zapanjujuće jednostavna! Mogu da je dodirnem. Liznem. Ugriznem. Opipam. Pomirišem.

Zbog ovakvih lepotica vođeni su dugi, iscrpljujući ratovi; muškarci su se tukli i proslavljali, radili kao robovi, gazili jedni druge, da bi na kraju najveći broj njih dockan stigao do cilja, onda kada im već presuše muda. Imam je u pravo vreme! Stekao sam je stigavši prečicom do lepote, verovatno potpuno slučajno, ali - imam je! istina, možda nezasluženo, ali - imam je! - ona je tu, i to, očigledno, više nije samo

puki san pred jutro.

I tako, ležeći u zen-sobi, profesor sa osećanjem nadmoći posmatra košmar izvan četiri zida, čiji je sadržaj oplemenila ova lepa studentkinja; sav onaj metež dvadeset i tri sprata niže; univerzitet, akademiju nauka, bitku za katedre i profesorska mesta, godišnje nagrade i spletke, bolesne ambicije - on smireno gleda tu veliku panoramu sveopšteg ludila i žestoku bitku za goli opstanak, za ime, ugled, moć, za sve one stvari pomoću kojih se ti jadnici nadaju da će jednoga dana stići do nekoga kao što je Una.

Kao da sam uljez u trezoru ludog maharadže; mogu da milujem Kohinor koliko god želim, mogu čak i da ga iznesem u džepu i držim sve vreme u stisnutoj šaci, dok se drugom rukujem ili držim za prečku u tramvaju. Mogu sve! O

bože! Mogu zaista sve! Imam tu prokletu sreću u četrdeset i četvrtoj godini, a ona se, znam to dobro, tako retko nasmeši običnim smrtnicima. Postoji samo jedna sitnica koja je muti: ne smem nikom živom da je pokažem! Zreo, oženjen muškarac mojih godina, naravno, ako je pametan, može decenijama da održava neku ljubavnu vezu a da za nju niko nikada ne sazna, osim ako mu čitava ta stvar ne udari u glavu i ne izdrži tajnu, pa je sam otkrije. Šta ih, kog đavola, nagoni da se pokažu pred svetom? Sujeta? Dokazivanje da su još u stanju da osvoje daleko mlađe partnerke? Ili im dojadi da se neprestano skrivaju; zažele se javnog poljupca nasred Terazija? Tu, obično, svi amateri naprave grešku. Profesor je sebe smatrao profesionalcem. On će svoju tajnu umeti da sačuva. Na ruku mu u tom pogledu ide i zanimanje: niko neće posumnjati u studentkinju kojoj nadgleda neku radnju ili daje intervju. Biće mudriji od ostalih, od svih onih koji su načinili greške. Uglavnom, govorio je sam sebi, sada je imaš, dečko, i niko ti više ne može ništa; odjedanput, više te ne zanimaju ni novac, ni politika, ni karijera, ni prošlost, ni budućnost; listaš ravnodušno novine i bacaš ih u prvu korpu za otpatke, jer spoljni svet prestaje da te zanima; niko te više ne može uvući u neku svoju igru, niti te zavrbovati za svoj tim, niti povesti za nekom idejom, ma šta ti obećavao; sam si, potpuno osamljeni kradljivac lepote, lovac na sreću, nezainteresovan ni za šta drugo do za novu priliku da na vrhovima jagodica pređeš preko Unine kože, ovako, evo ovako... Naravno, možeš i da je izgubiš lako - to dobro znaš! Danas ne. Ni noćas. Dobro si to obavio, momče! Razorio si je. Smoždio do kraja. Cvilela je da ne može više. Na kraju je zaplakala od zahvalnosti što joj je najzad bilo tako lepo, i smeši na pomisao da će možda već večeras neki amater, željan nežnosti, izbezumljeno osvajati Unu, ne znajući da joj nije ni do čega i ne sanjajući da joj je ljubavi preko glave. Imaćeš je, dakle, sve dotle dok budeš u stanju da je krotiš u krevetu, a da istovremeno budeš nežan, mekan i odlučan, perverznan i žestok, lezbejka i makro, istovremeno; otac i učitelj, incestuozni brat i Senegalac u live showu na Pigalu, koji tuca pred publikom,

ravnodušan poput ljubavne mašine, nežan kao najbolja drugarica sa davnog letovanja u Makarskoj (prvi put na moru: lepljiva sparina i slana noć u belim plahtama pokraj širom otvorenih prozora), da, kao najbolja prijateljica koja ti dira nabubrele bradavice puna strepnje da se taj pokret ne protumači pogrešno, na ivici tabu-ljubavi; ali to ni izdaleka nije sve - potrebno je biti snažan, treba znati zadati onaj bolnoslatki završni udarac od koga prskaju bubnjići, a sperma šiklja kao mlaz iz vatrogasnog šmrka.

Lovio je, čini mu se, Unu otkako zna za sebe, postavljao joj zasede i stupice, mreže i kljusa presvučena plišom da je ne povrede, lovio je u pubertetskim maštarijama, čekao sa beznadnom upornošću mladog očajnika na uglovima vetrovitih trgova, u sumračnim kapijama i pasažima između dve ulice, u prolazima koje poznaju samo ljudi iz tog kraja, lovio je po stepeništima velikih stambenih zgrada gde električni brojač zujeći otkucava škrtu svetlost ograđenu žičanom mrežom da neko ne zdipi sijalicu; lovio je po tužnim akustičnimaulama fakulteta gde su se održavale igranke, provlačio se kao uhoda kroz parove u igri, razgrtao ološ, pretraživao smeće... Bilo mu je muka od čežnje dok je, nogu pred nogu, praveći se kao da šeta, obilazio letnji Beograd, u kom se zatekao bez porodice, radi avgustovskih kolokvijuma, pust, bez igde ikoga.

Prelazio je njegov hrbat, bacajući pogled niz mračne ulice što su se naglavačke sunovraćivale ka potmuloj grmljavini Dušanove i Karađorđeve - potpuno pusti i besmisleno čoškasti, ružni prljavosivi bedemi, između kojih već danima stoji oblak prašine čekajući da ga rasteraju prve jesenje košave. Niko niotkud ne dolazi, niti ima ikakvih izgleda da naiđe. Avgust, pre godinu dana, 1979...

On, redovni profesor Fakulteta, Mišel Babić, priznati stručnjak za mas-medijume, za čiji se duh smatralo da je iznad takvih tričarija kao što je ljubav, stajao je bespomoćno ispod Kneza na konju i čeznuo kao skot, dok mu se stomak grčio od žudnje za nekom neodređenom devojkom u beloj haljini.

Pravio je od ničega, od nagoveštaja, i tačno mogao da vidi tu draperiju otmenog pada (ni suviše laka, niti mnogo teška, možda tajlandska svila ili neko fino tkanje ubeljenog lana?), osećao pod prstima njene široke, ležerne nabore, video duboki, smeli izrez ispod koga slobodno izviruju ključne kosti - devojka je bila mršavica sa veoma malim grudima, u stvari gotovo bez njih - samo bradavice izazvane i uzbuđene trljanjem plemenitog tkanja o голу kožu, klatarava u hodu, snažnih a punih listova - ali još nije bio u stanju da joj razazna glavu niti oblik lica, ništa: sve je ostalo u senci stare gladi i nekog pritajenog osmeha i svih onih neuspeha kojih se više nije ni sećao, jer su se svi ti porazi pretvorili u jednu jedinu veliku nezadovoljenu želju, jednu jedinu.

Trebalo je da ima bademaste oči, malo razmaknute i kao razroke, u stvari razrogačeno začudene, više poziv za maženje nego na bludničenje, i više želja da je štite - od želje da je smožde; video je još i široke, rastvorene nozdrve uznemirene ždrebece na neverovatno uskom licu koje lako staje među dlanove poput ribe-lista, više isturenih nego naznačenih jagodičnih kostiju i fino oblikovanih ušnih školjki u kojima šumi nestašluk, sa minijaturnim mindušama

- sitnim parom brilijanata-blizanaca; njene resice su, naravno, probušene i u tom davnom bolnom ritualu ima nečeg od zaboravljenog ropsko-ženskog (volim te kad si odevena samo u svoje minduše!); on, naime, nije mogao da zna kakvu bi ta nepoznata devojka, koju je tog avgusta stvarao iz izmaglice, jare, prašine, iz ničega, trebalo da ima boju kose, ali osećao je da bi uz belu haljinu morala da bude veoma tamna, crna ili bar najtamnija nijansa kestenjaste, sa faraonskim kana-prelivom rđe; to je kosa kroz koju se teško provlače prsti, ne seže duže od ramena, ali zato pada na oči tako da one, poluskrivene, svetle odnekud iz ljupke senke. Jeste, pravio je od magle i od sna. Njegov odsutni mesečarski pogled, dok je bez ikakvog razloga stajao ispod bronzanog Kneza, odslikavao je poput staklenog oka svetleći rafal trolejbusa broj jedanaest u prolazu. Prazan je, sa jednim ili dva putnika što liče na bačene, skljojane vreće znojave pilotine. U zenicama mu treperi i oblikuje se detalj po detalj figura devojke - neuspeha - slutnje - ljubavi - želje, koja bi sve da izmeni i preobrazi ove bedne večeri u praznik čekani od detinjstva, i taj pogled prateći misao silazi još niže, klizi niz ravni devojčin stomak oko koga šušta bela haljina sve do razapetih tanga-gaćica, u čiju je sitno pletenu beličastu mrežu ulovljena čokolino riba među naježenim butinama rođene trkačice na duge pruge i lunjalice do besvesti, usamljene tamne zvezde - dva bena - zašto ne, bena. Ben-Ben! Njegov dlan sad klizi niz toplu kožu i zaustavlja se na samom rubu čestara; sve se giba meko i čulno, a devojčine noge idu napinjući i opuštajući tetive savršene ženskaste mašine-hodalice -

letilice koju je izmislio Leonardo. I čuje tap-klop-tik potpetica, čiji je zvuk prigušen omekšalim asfaltom boje trulog goluba; čuje taj kuckavi ritam dosade Vasine ulice koja izgleda praznija i beznadnija nego ikada u svojoj istoriji; a što postaje više svestan nemogućnosti da će sresti takvu mladu ženu, koju mu je Beograd godinama obećavao bez ikakvog pokrića dok mu se uzbuđen vraćao kroz bezvezne predele sa srcem u grlu - sada ga konačno ima, taj neopozivi i konačni poraz kome je dugo izmicao, koga je zaboravljao, ponesen nekim nepostojećim izgledima, sada je tu i sad zna: takve devojke nema, niti je bilo, niti će ikada biti, takve devojke nema za njega, pa naglo probuđen na samom dnu vrelog očnog jezera sastavljenog od nepokretnih lebdećih čestica prašine, izduvni gasova, benzinskih para, di-di-tija kojim je zaprašivan grad protiv komaraca, u tom vazduhu koji liči na mlaku vodu zaboravljenu

u olupanoj tučanoj kadi, u kojoj su se mnogi pre njega već okupali, kao da prvi put vidi mesto u kome toliko dugo živi a da i sam ne zna zbog čega: betonske sandučare za stanovanje, zgrade bez i najmanjeg pokušaja da budu lepe, kuće što podsećaju na žene koje su još pre ljubavi i strasti digle ruke od sebe, pa trunu u prepodnevnim haljinama od porheta bez ikakve ljupkosti, pomirene sa svim, osuđene doživotno na život. Eto, to su te ulice koje ne vode nikuda, do u tavorenje, eto, to je taj život koji tone u dosadu, u uobičajeno životarenje bez nade. Leto se lagano gasi - televizori se pale... Prašne lipa u Makedonskoj mirišu na benzin. Ipak, ponekad bi mu se učinilo da je ugledao svoju devojkicu-san u nekom bioskopu, ali kad bi se okrenula, pošto bi joj prethodno čitav sat naređivao u potiljak hipnotički usredsređen: "Okreni se! okreni se! okreni se!

okreni se! okreni se! budi ona!" - bila je obično neka druga. Od deset do dvanaest na matineu, ni tada, od dva do četiri, ni tada, od četiri do šest, ni tada, od šest do osam, ni tada, od osam do deset, ni tada, i od deset do dvanaest, ni tada, ni tada, izlazio je prožet mirisom prožvakanog sanjivog stada gledalaca, opčaranog tuđim celuloidnim sudbinama, oslepeo od pokretnih slika, gazeći krckavi tepih izjedenih semenki od bundeve među kojima su se, poput lažnih dijamanata, svetlucale kuglice zgužvanog staniola. Osećao je da postoji, da mora negde postojati jedna takva devojkica samo za njega, baš kao što je stari čudak Mendeljejev predviđao da mora da postoji nešto teško tačno onoliko koliko je težak uran, mnogo ranije no što je taj razorni element uopšte bio otkriven; baš tako je i profesor predosećao njeno sneno osmehnuto lice, vrhove karličnih kostiju, čak i muklu boju njenog glasa, kao što izmoreni moreplovac predoseća skorbutom zelena ostrva puna plodova i sveže vode, mada ih nema na karti, ni na horizontu, jednostavno, pomoću granica svoje žeđi i očajanja, po samoj ivici strpljenja. I mada je s vremena na vreme imao ono što muškarci nazivaju uspehom u tom dugom lovu bez kraja i bez sna, mada je nekoliko puta bio blizu da je ščepa, da zgrabi tu teško ulovljivu treperavu belu senku, uvek bi se posle budio pokraj sasvim drugih devojkica i žena. Gledajući na svirepom jutarnjem svetlu izbliza njihovu kožu, nalazio je da im je ten uništen šminkom; otkrivao mrežu sićušnih kratera, a iz pažljivo izbrijanih nogu preko noći bi iznikla bockava strnjika koju je osećao kao prevaru čitavom pipavom površinom svoje kože. Istopljeni krejon, koji je još sinoć pretvarao njihove oči u čeznutljivi Bambi-pogled, zbrisan i rastopljen poljupcima i znojem, sveo je beonjače na svakodnevnu, skromnu meru - u njega su neočekivano piljile sićušne i žmirkave oči neke šumske zverčice. Tako se san o tamnoputoj devojkici u beloj haljini otelotvoravao u neoplemenjeno, presno meso. Nokti - kandže. Grubo skorena peta. Vulgaran oblik nožnog palca. Ožiljak od operacije slepog creva. Carski rez. Dlake u nozdrvi. Plombe. U

njegovoj postelji, žene su se pretvarale u usnule domaće životinje iz kojih je, ko zna

kada, možda na samom završetku noći što je kroz olovno bledilo isparavala u dan, bežala ona večno lovljena devojka-san, na prstima, bosa, sa srebrnim sandalama u ruci i haljinom navučenom na golo telo. Nezakopčana dugmad na širokim i mršavim leđima, na kojima su se isticale lopatice, govorila su o tome da nije htela da ga budi - izvlačila se tiho i odlazila kroz prozor preko beogradskih krovova, kroz šikaru antena i dimnjaka, gubila se negde iznad savskih mostova, ostavljajući mu gorčinu na nepcu i ponovo otvoreni poziv da je traži, goni, juri, lovi, sve dok konačno ne bude ulovljena, uistinu ona. Ima li kraja ovom lovu? čini mu se da lov traje odvajkada, da ga je neko otpočeo davno pre njegovog rođenja i ostavio mu u zavet da ga nastavi i okonča; da ulovi devojku-jednoroga, i to živu i nepovređenu, a stroga pravila nalažu da lovi bez ikakvog oružja i tuđe pomoći, osim čežnje što mu je pripala kao jedino nasledstvo i grizla mu utrobu svojim upornim, postojanim, nesvarljivim otrovom za koji nema ni protivotrova, ni leka, ni olakšanja. Svi pre njega jurili su tu devojku što je neprestano menjala kostime, frizuru, šminku, stil i nakit, i svima se činilo da je pokatkad imaju: ženili bi se tada njom, pozivali sela i gradove na svadbu da proslave uspešan završetak lova na ženu; pucali u vazduh, bacali jabuke u koje su bili utisnuti dukati, igrali kola, napijali se do besvesti od sreće, a onda bi, često već na samoj svadbi, utvrdili da je ona devojka, neuhvatljiva i ničija, krišom odmaglila bez traga, ostavivši za sobom svoju dvojnicu, koja je, inače, imala iste crte lica, isti hod, kosu, ruke, sve, ali bi uvek neka sitnica odavala prevaru. Bilo je kasno da se ma šta promeni, da se obelodani podvala. čutali su, ne odajući nikome kako su prevareni, rađali decu sa nadom da će bar devojčice ličiti na iščezlu devojku (i ličile su dok su bile sasvim male), trpeli i tavorili, izigravajući pred svetom muškarce koji više ne love, jer su našli ono što su tražili, ali izdavali bi ih skriveni pogledi upućeni drugim ženama u prolazu - tražili su svoju devojku sve do smrti; neki krišom, drugi javno, pristajući da ih nazivaju bludnicima, sladostrasnicima, kešovanim, manijacima... Ostali su se opijali i tukli dvojnice svoga sna, ubijali šakama i nogama telo koje ih je tako nasamarilo, tražeći da im se otkrije gde je ona koju love a neulovljena je. Gde? Možda su umirali na njen zov (zašto bi se onako smešili da je najzad nisu videli?), spokojni, srećni što će je sresti, što ih zove... Ko zna? A ta njihova želja nije se iscrpljivala i smirivala smrću -

useljavala se u njihove naslednike, u potomke, i tako, s kolena na koleno, stigla i do profesora Babića, koji se godinama uspešno pretvarao da ga zanima samo karijera, da je razuman i odgovoran otac porodice, a u stvari sve vreme čekao da nađe devojka koju je izgubio neki njegov daleki predak u brdima iznad manastira Manasije, možda, ili na vašaru ispred neke normandijske katedrale na dan svetog Luja, tamo, odakle je poticala porodica njegove majke. Zbog te devojke su se ubijali, izdavali cara i otadžbinu, menjali veru praotaca, odavali prijatelje i kumove, gubili imetke preko

noći, bežali glavom bez obzira na drugi kraj sveta da se oslobode more, da joj izmaknu i nekako se izbave, sve to bez ikakvog uspeha, jer, kada bi im se učinilo da je u blizini, gubili su razum: ako je bratova - tim gore za njega! Otimali je silom ili lukavstvom, dizali bune i opsedali gradove, ostavljajući za sobom pustoš, patnju, razorene domove. "Bože, neka naiđe i neka samo noćas bude moja, ni žaliti!" Ali one devojke nije bilo godinama, mada je profesor uporno osećao da postoji i da je, možda, u blizini. I gle, njegovo strpljenje bilo je na koncu nagrađeno; devojka je stigla sama (verovatno izmorena dugogodišnjom hajkom) i kazala: "Ja sam Una Vojvodić". Imao je! Odjedanput, njemu se učini da je načas spoznao suštinu života, baš kao što u najmrklijoj noći blesak munje osvetli neki skriveni predeo do najmanje sitnice; kako su mu samo smešno i beznačajno izgledali ostali muškarci upetljani u uzaludnu bitku da nešto postignu; besmisleni krug njihovih ambicija, ideja i vlasti - šta im je vredela moć, čak i pod pretpostavkom da je steknu, kada su kao po kazni legalni pokraj svojih ružnih, ocvalih žena i budili se zgađeni uz njih, a ne pored Une, koja se upravo protegla poput elegantne mačke i rekla zevajući: "Koliko sam dugo spavala? Zar sam spavala dva sata? Uh, baš mi je lepo s tobom, budalo!"

Jedanput se taksu, u kome se profesor vozio sa svojom suprugom na neku dosadnu poslepodnevnu koktel-partiju, zaglavio u gužvi pred savskim mostom.

Nisu mogli ni napred ni natrag, pa su sedeli zarobljeni, pušćći. Tada je ugledao Unu na žutoj "Babeti" kako se virtuožno provlači između automobila. Prošla je na svom malom motociklu veoma blizu taksija; slobodna, mlada jahačica zažarenih obraza sa raspletenom crnom grivom na vetru. Hteo je da joj vikne da je tu, blizu, ali bio je potpuno paralisani, kao u nekom snu, u kome je kroz stakleni kovčeg mogao da vidi svoju pratnju, prijatelje, bivše ljubavi, vence, sve, a niko ga nije čuo, ma koliko urlao da je još živ i da je posredi neka strašna zabuna. Uskoro, zastoj bi raskrčen i on je, nastavivši vožnju, pretraživao pogledom ulice s druge strane reke ne bi li ponovo video Unu.

Bila je luda za motorima, onim snažnim, "Jawama", "Kawasakijima",

"Yamahama" i "Hondama" od hiljadu kubika. Hvalila mu se da je dečaci iz njenog bloka na Novom Beogradu voze noću pustim stazama po Ušću, ponekad i sa sto sedamdeset kilometara na sat. "Ti ne znaš kakvo je to osećanje!" -

govorila mu je. - "Moraš da se čvrsto uhvatiš vozaču oko pasa i onda sve nekako prestaje, postoji samo sumanuta brzina koja opija... Super!"

Počeo je da obraća pažnju na armiju momaka odevenih u crnu kožu, i na njihove

devojke koje su ih pratile u stopu. Osećao se mlitavo i degradirano kada god bi ih ugledao kako, poput modernih ritera u kacigama, urlajući mašinama jure gradom ili žvaću gumu po uglovima. Unine ruke bile su mu neprestano pred očima; stezale su pas nekog snažnog dečaka čije se lice stalno menjalo, a onda bi joj prsti kliznuli tamo dole, među njegove mišićave noge; njene butine bile su priljubljene uz njegove, grudi uz leđa; devojka, dečak i mašina, stopljeni u jedinstveni gromoglasni organizam, ličili su na apokaliptičkog dvoglavog kentaura u ritualu iz koga je bio potpuno isključen.

Seti se Artura Kestlera: "Gore se čovek još može zavaravati, ali dole, niže, od želuca dalje, čoveku je sve jasno."

Nekada davno navijeni mehanizam njegovog društvenog života i dalje ga je po inerciji vukao na obavezne prijeme, ručkove, premijere i večere posle njih, ali odjedanput više nije imao šta da kaže svojim mentalno ugojenim vršnjacima i njihovim uvažanim suprugama, koje su kao kućni Kerberi budno bdele nad prestižom svojih muževa. Bilo mu je neizrecivo dosadno sa njima u pretencioznim enterijerima, u kojima su se nadmetali ko će bolje nahraniti goste. Ždranje, ždranje, ždranje, neprestano ždranje. Pitao se sve češće kako je mogao sa njima da izdrži tolike godine, tolika letovanja i piknike u travi?

U jednoj kući uvek se jeo švajcarski fondsi sa sirom. U drugoj je pribor za jelo bio skupocen, nasleđen od roditelja, a hrana nikakva. Kćerka starog dopisnika iz Kine terorizovala ih je lažnom kineskom kuhinjom, od koje su jedino štapići bili pravi. Drugi su se, opet, razmetali ležernošću - bile su to, navodno, boemske večere uz ono "što se našlo u kući", ispod kojih su žmirkali malograđanski maniri. Kod profesora Vučića, večito se raspredala ista tema: šta su Hrvati uradili Srbima i ovi njima. Žena docenta Filipovića vodila je francusku konverzaciju, pokazujući svoje poznavanje nadrealizma, što joj je bio magistarski rad. U jednoj kući ga je domaćica uvek pitala u kom je znaku rođen. Riba? Oh, vi se divno slažete sa Škorpijom! Na prijemima kod američkih diplomata zapanjivale su ga njihove savršeno usjajene cipele, koje kao da nikada nisu dodirivale grešnu zemlju. Konverzacija se vrtela oko opštih mesta i obično završavala sa: "Moramo se svakako ovih dana čuti!" Propali političari skupljali su intelektualce i umetnike iz dekorativnih razloga: "Marija, molim vas, promenite drugu Vuku tanjir!"

Da nekako prekrati vreme, bežao je u laku obamrlost od vina. Najteže mu je padalo da se brani od sumnjičavih, nametljivih pitanja šta mu je, zašto čuti, ili na čemu sada radi? Kad bi ga samo malo ostavili na miru! Večere su se pretvarale u pravo pravcato mučenje, čim bi domaćini izvukli projektor i počeli da prikazuju filmove snimljene na letovanju. Kairo. Beba na kamili ispod piramida. Njeno široko, teško dupe stegnuto

samarom preliva se na obe strane nesrećne životinje. Muž sa fesom na glavi smeje se kao imbecil u šesnaestomilimetarsku kameru. Niski oblaci nad prerijom: ovo je put za Adelaide, u koji smo stigli iz Perth. Ne iz Perth, nego iz Melbourne! Ovo su Indijanci u rezervatu Utaha, od kojih smo kupili, eno, one ogrlice i mokasine!

Kazba u Alžiru. Ko je ovo? Neki naši prijatelji iz Berkeleyja... Bombaj. Ovde spaljuju mrtvace na lomačama. Zamislite, ove crne ptičurine čekaju da porodica ode - da bi pojele leš! Je li ovo Amsterdam? Jeste. Zar ne prepoznaješ Trg Dam? A, pogledajte, mama Ginu u Veneciji! Ovo je zaista fantastično!

Zaista fantastično! Šta je ovo? Ništa. To je DJorđe okrenuo film naopačke...

Vidi kako idem unatraške! Mikonos! Po ceo dan smo bili samo u kostimima...

Plaža ispred nosa! Uveče naručimo ribu koju želimo za ručak. A vino! To Vesna igra sirtaki. Bogamiiii, Vesna! E, pa sada je red da vi dođete kod nas! Ne, ne!

Apsolutno, morate! Imamo i mi filmove... Da vidite samo kako je moj muž snimio koridu u Barceloni! Onda, idućeg petka, dogovoreno! Biće ludo!

A za sve to vreme Una je, poput duha Ljana Estakada, grmeći kružila profesorovim horizontom; menjala motorcikle, krajeve grada i tucače, umnožavajući se u hiljadu mladih žena-zveri, dok je on čamio zarobljen uvelim krugom obrazovanih brbljivaca, njihovih prosečnih ideja, nedarovitih rukopisa, njihove tužne sredovečnosti. ćutanje su smatrali profesorovom ohološću. Uvek punu čašu - znakom da je tajni pijanac. On koji je donedavno gajio velike simpatije prema svojoj izuzetno vrednoj generaciji, počeo je polako da biva svestan njene bede, da primećuje njeno lagano mirenje sa životom i okolnostima - lekovite kupke kompromisa, godine, godine... Najtužniji su mu bili onda kada bi počeli da raščlanjuju do u besvest današnje pokolenje mladih, i da ih upoređuju sa vremenom svojih izmišljenih zanosa. Osuđivali su njihovu ravnodušnost, nedostatak velikih ciljeva i nespремnost za žrtvovanje. Slušao je kreštave glasove svojih koleginica i ne prateći, uopšte, sadržaj rasprave, zurio im u vratove, primećujući sasušenu kožu starih kvočki, bore koje su pokušavale da sakriju ogrlicama, sve. Svojim godinama pripadao je njima, znao je to isuviše dobro, ali (mada običan uljez) srcem je bio uz Unu, na njenom žutom motorciklu, i zviždali su opustelim noćnim ulicama opijajući se brzinom i vetrom u ušima. Molim? Vi ste, kolega, izgleda, potpuno odsutni? Ne, samo sam se nešto zamislio. (Kada bih bar, kao onaj ludak, imao tablu na kojoj piše: "Molim da me se ne primećuje!") Baš me zanima kako vi gledate na te stvari? Na kraju krajeva, ko je pozvaniji od vas da nam to objasni? Vi ste neprestano u kontaktu sa njima... Oprostite, nisam čuo poslednju

rečenicu! O

čemu se radi? Pa, rekla sam da smatram kako su današnje generacije mladih potpuno apolitične. čovek jednostavno ne može da ih zainteresuje za neku ideju, da ih nekako pokrene iz letargije... Stvarno? A vi kao da to niste primetili? Ne, zaista, nisam.

- Jeste li čitali Castanedu?

- Ne znam. Možda...

- Kako, ne znate?

- Pa, vidite, problem je u tome što obično čitam uveče. A u to vreme pijem vino, znate... Ujutru se više ničega ne sećam. Tako, zaista, ne znam jesam li ga čitao ili nisam. Možda, jesam, a možda i nisam.

Znao je dobro da je povredio tu sasušenu, žilavu intelektualku i njenog impotentnog supruga - filologa i da će mu se kad-tad osvetiti, ali jednostavno nije imao snage da prežvakava opšta mesta kao u nekom literarnom salonu s kraja veka. "Oh, koje su to drkadžije!" - rekao je ženi dok su se spuštali niz stepenice. - "Koje drkadžije!"

Jedino je ona naslućivala šta ga muči; ponekad bi zatekao na sebi njen mirni, sveznajući pogled kako svetli iz polutame, dok je na improvizovanom sobnom ekranu treperio orijentalni bazar snimljen "Pajarom". Namignuo bi joj saučesnički ili poslao usnama nemi poljubac. Tada se u njemu ponovo budila ljubav prema tom starom, iskušanom saborcu iz najtežih dana, koji, na žalost, ne može da mu pomogne u ovoj poslednjoj, odsudnoj bici za spas duše i tela.

Uostalom, zašto bi žena nekog reportera bila ljubumorna na azijski rat iz koga će izveštavati njen muž? Zar nije isto toliko opasno prepustiti se hirovitosti neke moderne devojke kakva je Una? U ratu, istina, može da se pogine, ali zar sredovečni ljubavnik, dvadeset godina stariji od svoje ljubavi, takođe ne može da se izgubi u svom eksperimentu?

Zaista, nije trebalo da bude ljubomorna! Pomoću Une, pokušavao je da savlada ljubav i, najzad, sazna ko je, on, Mišel Babić; hteo je da pronade nešto slično serumu koji će u budućnosti pomoći njegovim zatelebanim vršnjacima da je se oslobode i budu potpuni. Una je u toj bici, koju niko od njih dvoje nije pominjao, bila istovremeno i neprijatelj i oružje. Profesor, naime, nije bio sklon da deli mišljenje humanista kako ljubav oplemenjuje. Ona je teška kao bolest, i kada čovek ima sreće da je preživi,

zauvek mu ostaju ožiljci koji probadaju u određeno vreme; pri pomenu nekog imena, u nekom bledom predvečerju, uz muziku koju smo nekada zajedno slušali, čak i pri letimičnom pogledu na ulični sat pod kojim smo se sastajali...

Una je stanovala u najtužnijem delu Novog Beograda, u stambenom bloku okruženom nizom sumornih kućerina za spavanje i gledanje televizije, ispred kojih nisu uspevali da porastu ni drveće ni trava; pa ipak, kada god bi se provezao pokraj njenog paviljona (čtvrta koju godinama uopšte nije primećivao, mada se tuda često vozio na aerodrom), uzdrhtao bi od glave do pete, a olupane fasade bi se istog časa pretvarale u srednjovekovne bedeme oko zamišljenog dvorca koji štiti Unu i njen mali svet. Zbog nje je počeo da voli taj kraj koji je ranije ogovarao, kao prototip stambenog geta bez duše. Zašto je bio protiv ljubavi? Zbog toga što u njoj nikada nije bilo ravnopravnosti. Uvek je neko voleo manje, a neko više, i taj oštećeni partner znao je dobro da se mora krvavo boriti za predmet svoje ljubavi; morao je trpeti poniženja ljubomore i posedovanja, bivao je isteran iz mira - na kraju, bio je u tuđoj vlasti i samo je od nečije dobre volje zavisilo hoće li to zloupotrebiti ili neće.

Mišel Babić je više voleo slobodu od zavisnosti, ma kako slatka bila. Prolazio je godinama pokraj ljubavi, odbijajući ili prihvatajući sportski primamljive ponude kao da mu pripadaju same po sebi, prazan i neranjiv, ravnodušan na ljubavne jade, kao čovek koji u rukama drži čvrsto sve konce pozorišta lutaka u kome se ta smešna drama odigrava. Verovao je da je potpuno bezbedan, i da je prešao onu kritičnu crtu posle koje se ljubav obično više i ne pojavljuje. Da je o tome uopšte razmišljao, verovatno bi saznao da je to zbog toga što isuviše voli sebe. Pokušavao je da urazumi svoje prijatelje, koji bi se jednoga dana iznenada odlučivali na razvod braka zbog kakve, za njega, sasvim prosečne devojke; čudio im se i smatrao ih čistim amaterima kada su mu saopštavali da se ponovo žene; mirio ih sa njihovim ogorčenim i razočaranim suprugama, služeći svom krugu kao primer hladnokrvnog, nedodirljivog muškarca, koji od kratkotrajnih veza ume da uzme tačno onoliko koliko mu je potrebno, a da nikoga ne povredi. Kako je samo žalio za pustom zemljom koju je upravo napuštao zbog Une! Osluškivao je neprestano u sebi buđenje i klijanje ljubavi, kao što kancerolog osluškuje simptome raka u sopstvenoj utrobi, istovremeno radoznao i uplašen poznatim ishodom. Zamišljao je, naime, pravu ljubav kao vezu dve potpuno odvojene, samostalne sudbine, dva ravnopravna života čoveka i žene, koji se u pauzi između dve bitke, dva okršaja i dve usamljenosti, sreću i vole, a da niko ne pokušava da potčini svog partnera.

Odmor ratnika! Poštena i čista igra. Umesto toga, bio je upleten nevidljivim nitima u ponižavajući položaj, kome, i pored toga što je znao uzrok i umeo sam da odredi

dijagnozu i lečenje, suštinski nije mogao ništa, jer je, očigledno, bio stariji od razuma.

"Vidite, draga moja" - rekao je drugarici Mitrović - "svet je danas isuviše slojevit da bi se mogao obuhvatiti ili objasniti samo jednom ideologijom, ma koliko ona bila napredna, avangardna i svespasavajuća... Hteli mi to ili ne, možemo reći da živimo u doba krize ideologije. Naravno, lako ćete pronaći opravdanje za bilo koju tezu koju želite da dokažete, ali to ne znači apsolutno ništa! Tačnije, to samo znači da ste sami sebe onemogućili za sveobuhvatnije i slobodnije shvatanje života. Možete li da me pratite?"

A hteo je da joj kaže: mora da vas je strah da malo živite izvan neke ideje, makar i polovne; kada ste izvan čvrstog sistema mišljenja, koji vam poklanja kakvu-takvu sigurnost (umesto proteze), kao dobro poznati nameštaj u sobi, bez obzira što su ormari toliko veliki da zaklanjaju prozore i vrata, i što nema izlaza iz te sobetine-klopke - ipak, imate osećanje da niste sami, da smelo koračate okruženi istomišljenicima prema zajedničkom cilju...

A ispod svih reči, zvukova, ideja i lica, ispod meteža života i vremena, tinjala je stalna i neprekidna žudnja - Una, Una, Una, Una, Una, potrebna si mi kao nikotin! I tu ništa ne pomaže ni mudrost, ni pamet, ni iskustvo, ni svi prethodni ljubavni slučajevi tog bednog iskustva, ni sva poniženja na koja je osuđen čovek koji voli.

Zagnjurio je glavu u njenu kosu i ostao tako skriven i bezbedan pola sata.

Želeo je da joj ispriča svoju muku, ali plašio se da ga neće shvatiti, a i da ga shvati - da će se onda osećati jačom od njega. Pogledala ga je i koketno kazala:

- Kao svi uspešni muškarci tvojih godina, i ti, naavno, moraš da imaš mladu ljubavnicu!

- Izgleda - rekao je - kakav kič!

(Deveta traka) "... čini mi se da sam čitavog života, sve ove godine, bio... pa, recimo, na nekoj vrsti službenog zadatka. Ne kažem da mi se usput nisu dešavale strašne, dirljive, potresne, glupe, neverovatne i besmislene stvari, to ne kažem - ali uvek sam na sve to gledao nekako sa strane, kao da se događa nekom drugom. Znao sam da će mi sve to jednoga dana nečem poslužiti -

čemu? - ne znam još uvek! Prisustvovao sam, dakle, svojoj biografiji samo kao svedok. Ne kažem da za to vreme nisam plakao, smejavao se, cvileo kao kuće, nadao se

i učestvovao, ne, ne kažem da me često nije bilo strah, da se nisam zaljubljuvao, lutao, posrtao, kopao rukama i nogama, ali kad bih izistinski pogledao životu u oči, ipak je to bio nečiji tuđi film, a ja sam bio samo obični koscenarista!

- Pomenuo si biografiju?

- Biografije opterećuju! Kada postane suviše poznato, isuviše obeleženo kao imidž, možeš da budeš sigurna da se jedno lice već izlizalo od upotrebe. čovek se, naime, hteo ili ne hteo, poistovećuje vremenom sa javnom predstavom o sebi i počinje da se ponaša kao bronzani spomenik koji hoda. Pogledaj, na primer, značajne ljude za vreme službenog ručka! Pogledaj kako dostojanstveno žvaču, razgovaraju, odlaze u klozet, kao da čine nešto neverovatno važno! Poverovali su da su neophodni. A to, veruj mi, nije niko!

- Ko su ti, u stvari?

- Neko ko pokušava da misli, zatim da prenosi ideje i da govori o njima. Svi evropski intelektualci, kažu, vode poreklo ili od dvorske lude ili od sveštenika -

prvih profesionalnih intelektualaca koji su pokušali da svoju reč zabodu u debelo, ravnodušno uho sveta. Izgleda da sam kombinacija njih dvojice -

recimo, ludi sveštenik jedne nove mas-medijalne religije! Smešno, ja od toga ipak živim, mada je to potpuno maglovito i neizvesno zanimanje. Moj otac je, na primer, bio lekar opšte prakse. Znali smo da nas hrani sigurnom i poštenom profesijom, koja nije zavisila od promenljive čudi politike, sistema ili auditorijuma. I za vreme rata, on je kroz iste slušalice na ušima osluškivao bronhitise i pobednika i njihovih zarobljenika.

- Jesi li spreman na odricanje?

- Od čega? Kad sam u nemilosti, pušim "Zetu" umesto "Kenta"; pijem rakiju umesto viskija; vozim se tramvajem umesto taksijem; ne putujem i imam mnogo više vremena za sebe, knjige, razmišljanje i prijatelje.

- Kako, po tebi, izgleda tvoj posao?

- Obično. Ne razlikuje se mnogo od posla obučara, na primer! Sklapam misaone sisteme kao što on pravi cipele. Trudim se, naravno, da budem dobar profesionalac: da nabavim najbolju kožu; često, svoju sopstvenu; dobar đon, to jest naučnu podlogu,

zgodne veze - mislim, pertle.

- Šta znači biti profesionalac?

- Profesionalac, to je trkač olovnih nogu na duge pruge; gladijator koji svakoga dana odlazi u arenu; to znači, tući se tamo za svoja ubeđenja i vraćati se u svoju sobu, u svoju osamljenost. Profesionalci mog tipa najviše podsećaju na igrače na žici. Potrebno je stići do bezbednog krova, preko osetljive ideje razapete iznad ambisa. Publika nas prati, čita i sluša sve šta napišemo ili kažemo, očekujući, u stvari, da vidi kako ćemo jedne večeri pasti u tom cirkusu. A pada se iz različitih razloga. Ponekad od toga što suviše vešto prelaziš žicu, pa ti se zavrti u glavi od uspeha; drugi put, što gledaš dole i razmišljaš koliko si visoko iznad ostalih, a najčešće zato što, znajući primere onih što su pali pre tebe, ne veruješ da ćeš dugo izdržati. Međutim, publika ne voli ni one sigurne, one za koje zna da nikada neće pasti. Profesionalac se, tako, bori i protiv publike i protiv sebe. U tome je lepota tog zanata, a u isto vreme i njegova tragika. Jednostavno, to je trka koju još niko nije dobio, ali je mnogi bar gube časno. Biti profesionalac u našoj sredini prepunoj amatera, to, na kraju, znači umreti od infarkta u četrdeset i nekoj, dobiti nekrolog tipa

"vrstan naučnik, kolega, stručnjak i otac..." sa fotografijom od deset cicera, ako si u milosti, ili bez nje, ako nisi! Uostalom. ne treba misliti o tome...

- Zašto?

- Ne sećam se više tačno na kom mestu, ali mislim da postoji jedna divna epizoda u jednoj knjizi, koja odgovara na tvoje pitanje. Jedan od trojice odvažnih prznica, inače čovek od akcije koji nikada nije imao vremena da se zamisli nad sobom i drugima, treba da ubaci u podrum neke palate onu primitivnu, crnu bombu, znaš, onu okruglu sa kratkim fitiljem, i da, naravno, pobegne, pre nego što ona eksplodira. Zapali, dakle, fitilj, ubaci bombu kroz prozor i počne da beži. I baš u tom trenutku doživljava ono što budisti nazivaju

"prosvetljenjem"; iznenada, on se zamisli nad činjenicom da mu noge rade same od sebe, potpuno odvojeno od glave, bez ikakve pomoći njegove volje: on im, naime, ništa ne naređuje - leva se jednostavno pruža ispred desne, a desna ispred leve! I tada, baš kad je prvi put u životu počeo da misli, on se, naravno, sapliće, bomba eksplodira i kuća se ruši na njega. Zašto? Zato što je najzad počeo da misli! Hoću da kažem, čovek koji suviše misli u akciji - okleva!

Može mu se lako dogoditi da se saplete i da mu se čitavo njegovo delo sruši na glavu!

Jedna vrsta intelektualaca je veoma sklona tome...

- Šta, po tebi, znači biti intelektualac?

- To znači završiti veterinarski ili šumarski fakultet. Ili neki drugi. I obratno.

- Tvoje knjige?

- Oh, moje knjige! Podsećaju na glečere; samo jedna trećina onoga što znam je u njima. Ostatak je pod vodom. "Titanik" je to prevideo i zato je potonuo.

- Prebacuju ti da ne znaš engleski, ali da te to nije sprečilo da napišeš knjigu o Americi, pod naslovom Markiz de S.A.D.

- Zaboravlja se da je Kolumbo otkrio Ameriku a da nije znao ni reči engleskog!

- Zanima me tvoje mišljenje o talentu? Šta je to?

- Zaista ne znam, ali talenat je danas, verovatno poslednja stvar sa kojom se ne može manipulirati. Imaš ga ili ga nemaš! Sve ostalo je manje važno; sve drugo može da se kupi, nauči, dobije, da se izmoli, dodeli dekretom, ukrade...

Ova teorija o talentu danas je proglašena zastarelom i konzervativnom; oni koji vladaju javnim mnenjem ne vole da ih neko podseća da postoji nešto na šta nemaju ama baš nikakvog uticaja. Oni, naime, mogu da organizuju sve, osim da proizvedu makar i mrvicu talenta!

- Opet provokacija!

- Ponekad je provokacija potrebna da bi se iz ravnodušnog sagovornika izmamilo bilo kakvo pravo osećanje - makar ljutnja u kojoj će zaboraviti na svoju publik-relejšn opnu, da bi ispod javne maske izašao čovek kakvog želiš da vidiš - pravi, nepatvoren! Javnost onda može da ti prebaci kako si bio nepristojan i grub prema svom protivniku, ali moj zanat mi dozvoljava da pokatkad budem i to, ako usput ubodem zrno istine.

- Neosporno je da veoma utičeš... pa dobro, recimo, na životne poglede svojih studenata? - Kamo sreće! Ali ne! To je nemoguće. Apsolutno nemoguće!

Ponekad me uhvati muka što ne mogu da im doviknem da ne idu putem kojim su krenuli, jer sam, čineći istu vrstu grešaka, potrošio uzalud mnogo dragocenog vremena. Ali niko nikom, izgleda, ne može da pomogne svojim iskustvom. Ipak,

mislim da ste mnogo srećnija generacija od moje; bili smo uglavnom mali sivi individualci koji su pokušavali da se izvuku iz provincijskog mraka bez uzora i bez pravih informacija, bauljajući prema nekom samo nama poznatom, zamišljenom svetu, za koji se kasnije ispostavilo da nije vredeo toliko muke.

- Kakva je to generacija?

- Generacija hladnog rata. Verovatno poslednji individualisti, koji uvek govore ja umesto mi. Mrze zastave i parade, masovnost i kolektivni duh. Svako je sam za sebe, za razliku od tvojih vršnjaka, koji ne umeju da žive drukčije nego u plemenu. Osim toga, oni deluju zastrašujuće sa svojim anderground oznakama... Brade, bedževi i ostalo!

- Zašto?

- Ja uopšte mislim da najčudniji ljudi izgledaju vrlo konvencionalno, vrlo standardno. Jer čovek koji je zaista čudan iznutra, onaj koji je u dubokom nesporazumu sa svetom koji ga ne prihvata i ne shvata, ne oseća nikakvu potrebu da se ukrašava spolja, da privlači ičiju pažnju. Naprotiv! On želi da se sakrije. Ima li čudnijeg ljudskog stvorenja od Kafke, na primer, a on je gotovo čitavog života radio u jednom osiguravajućem društvu u Pragu, ne razlikujući se spolja od ostalih činovnika.

- Šta je za tebe nauka?

- Način kako da organizujem svoje prepodne u životu.

- Služiš se predavanjima, dakle govorom, novinama, knjigama, televizijom...

Koji ti medijum najviše odgovara?

- Najsavršeniji medijum za mene je onaj kome uspevaju da se približe samo retki ljudi, potpuno oslobođeni sujete, znači, oni koji su najdalje otišli; mudre, anonimne osobe što su za sebe izabrale ćutanje i da budu niko i ništa.

- Mogao bi tako da živiš?

- Još ne. Jednoga dana, možda, kad budem bolji.

- Šta bi onda radio? Gde bi živeo?

- Mislim na čuburi, u jednoj od onih prizemnih kuća gde živi skroman svet.

česma na sredini, golubarnik u dnu. Orah. Na konopcu se suši šareni veš. U

jedinu sobu ulazi se pravo s dvorišta. Tamo ima astal prekriven mušemom, slanik, vekna hleba, krompir-čorba, flaša vina, veza mladog luka. Da, i "fijaker"

- onaj stari, crni šporet od lima, sa progorenom rernom. Nema novina, nema radija, ni televizora. Nema ničega, osim visokog kreveta, ormara na kome su koferi i dve stolice. Zaboraviti ko si bio i šta je trebalo da budeš. Imati šupu sa drvima i sa pola tone uglja. Možda bi bilo lepo da ponekad dođeš tamo, na čuburu, u moje dvorište, i da mi nešto skuvaš ili da doneseš voće, kad sam bolestan, ali to bi značilo očekivati od života više nego što je on u stanju da pruži...

- Ovo ne ulazi u intervju?

- Kako hoćeš, meni je svejedno.

- Da nastavimo: šta je za tebe angažman?

- Postoji samo odgovornost prema snovima i kćerima! Kada neko napravi svinjariju, gadost, počini izdaju ili kad pokaže kukavičluk, ljudi obično kažu:

"Šta ćeš, nije mu lako; on ima decu!" Ili on sam kaže: "Nisam mogao da protestujem, a hteo sam; nisam to potpisao jer imam dvoje dece!" Međutim, kada nas više ne bude, deca će nas ceniti isključivo prema onome šta smo činili; jesmo li ćutali ili smo pokušali bar nešto da uradimo! To zovem jedinim pravim angažmanom. Ukratko, kad rizikujem, činim to zbog unuka!

- Kad si rizikovao?

- Kada? Mnogo puta! Ne, nisu to bili neki veliki rizici o kojima bi trebalo da se govori; tek, pokazivao sam da ne želim da pristanem na ono u šta ne verujem.

Jedanput mi je tako prišao urednik neke emisije pre živog prenosa i pitao me šta mislim da zastupam u razgovoru. Kazao sam mu, ali on se nije složio sa mojim mišljenjem. Posle pola sata zamolili su me da napustim studio, navodno zbog tehničkih razloga ili nečeg sličnog...

- Stvarno. televizija... Nju nismo ni spomenuli?

- Televizija je veoma opasan medij za onoga ko se suviše često bavi njom. Ona stvara improvizatorske navike; čoveku postaju stvarni lažni zidovi, lažna vrata, fotorikvandi

umesto pravog pejzaža, lažno cveće umesto pravog; nauči se da deli lažne osmehe i prosipa lažne učtivosti, sve dok zaista ne postane lažan do srži, u tolikoj meri intoksiničan televizijskim lažima da i ne primeti da je i sam kaširan od kartona. Opazio sam, takođe, da je ljudima koji su se samo jedanput pojavili na televiziji strašno stalo da se slikaju opet, kao da ih to svetlo publiciteta i javnosti, kojim su jedno vreme obasjani, zarazi i zauvek odvuče od jednostavnog i skromnog života.

- Kako bi ti podneo gubitak svojih slušalaca?

- Nisam razumeo pitanje.

- Mislim, kako bi se osećao da ti uskrate predavanja i sve to?

- Veruj mi, svejedno mi je da li govorim u amfiteatru ili na televiziji, da li svoje ideje štampam u novinama i časopisima ili ih pričam preko telefona, šapućem nekome u uho... Ja moram to nekome da ispričam! Ako me spreče na fakultetu, štampaću to u rubrici "čitaoci pišu"! Ako mi ni to ne dozvole, pokušaću da objavim knjigu o svom trošku; ne bude li knjiga, pričaću po kafanama, po trolejbusima, javljaću se za reč na predavanjima, kad neko kaže: "Ima li pitanja?" Na kraju, sačekivaću ljude na ulici i zaustavljati ih da im kažem šta mislim. Ali kad jedanput začutim, biće gotovo sa mnom! Međutim, još nije fajront, još stolice nisu podignute na stolove, ostaje mi još vremena da kažem neke, za mene važne stvari. Ipak, pouzdano znam da ću, kao i oni pre mene, platiti svoju cenu za sve što sam činio, i ona će biti tačno onolika koliko je vredno moje delo. To je neizbežno. Ne, još nisam sasvim umoran. Možda samo malo pospan. Laku noć.

(Pored intervjua, na traci broj devet snimljeni su zvukovi sa nekog aerodroma, vatrogasni duvački orkestar, neki amater koji peva i prati se uz gitaru, kucanje budilnika, zvonjenje telefona, kreštanje ptica, vođenje ljubavi, razgovor sa kelnerom koji unosi doručak u sobu; šumovi mora. Trajanje trake: devedeset minuta.)

Već treći put u novembru amfiteatar, u kome je profesor Babić držao svoja predavanja, bio je, navodno, zauzet, pa su ga prebacili u teskobnu "sedmicu", koja nije mogla da primi više od pedesetak slušalaca. Na volšeban način, ponovo je iščezla i tema o kojoj je trebalo da govori, sa rasporeda časova okačenog ispred dekanata. Profesorova verna publika ipak je, kao po nekom tajnom dosluhu, pronašla zabačenu učionicu, ispunivši i hodnik ispred nje.

Neko je predložio da se donesu mikrofoni i zvučnici, kako bi i oni, napolju, mogli da čuju Babića, ali on je odbio pomoć tehnike.

- Optužuju vas da ste bezvoljna, letargična generacija - otpočeo je svoje predavanje, tražeći pogledom Unu, koje ovaj put nije bilo među studentima - i to je prilično tačno, spolja gledano! Mnoge ljude (čak i veoma pametne) godine sprečavaju da prepoznaju neku drugu vrstu energije od one na čije su kodove navikli. Nikada do sada u istoriji čovečanstva nismo imali toliko sličnosti u generaciji mladih ljudi na različitim tačkama naše planete! Zahvaljujući elektronskoj civilizaciji i njenim mas-medijalnim sredstvima, koja obuhvataju čitavu kuglu mrežom svojih simbola, mnogo ste sličniji mladim Francuzima, Japancima, Amerikancima, svojim vršnjacima iz Italije, sa Dalekog istoka ili iz Finske - nego svojoj starijoj braći i očevima. Nosite isti džins, igrate na isti način po diskotekama, služite se istim psiho-deličkim metaforama i oblicima, čitate iste stripove, gledate iste televizijske serije, žvačete istu gumu, na zidovima vam više slični poster, u policama stoje iste knjige u različitim prevodima, pušite istu vrstu trave (ko puši), iste cigarete i pijete istu koka-kolu iz istih boca, vozite iste tipove motora, upotrebljavate ista kontraceptivna sredstva, iste mirise i iste šifre za iste pojmove... Zar ne govorite: "Sranje!",

"Jebi ga!" ili "Super!""? Onaj ko ne shvati da se za poslednjih deset godina svet izmenio više nego za prethodno stoleće, osuđen je da zauvek ostane u azilu ideologija devetnaestog veka! To, naravno, ne znači da je svet danas bolji ili gori od onog jučerašnjeg! To znači samo da je drukčiji. Neko može raseliti gradove, ukinuti novac kao sredstvo plaćanja, zatvoriti univerzitete i oterati sve stanovništvo na pirinčana polja i u srednji vek; neko drugi može da zabrani stripove Walta Disneyja, hapsiti zbog slušanja džez i roka, anatemisati apstraktno slikarstvo, ometati strane radio i televizijske stanice, zabraniti uvoz tuđih novina i časopisa - ali to je samo privremeno rešenje: jednoga jutra, Paja Patak će se ipak provući kroz blokadu; neko će nekako prošvercovati prvu hemijsku olovku ili gramofonsku ploču koja je na indeksu... Da bi se sprečio šverc, negde gde dečaci čeznu za farmerkama, podići će se fabrika džinsa i za tren oka "Levis" nogavice ispuniće jedan novi standardni stil života protiv koga je nemoguće boriti se, jer i Paja Patak, i hemijska olovka, i koka-kola, i džins sadrže u sebi ekstrakt mitologije globalnog sela u kome živimo, obuhvaćeni elektronskom civilizacijom...

Na izlasku iz "sedmice" profesoru je prišao neki mladić sa riđom bradom i predstavio se kao pomoćni knjižar u "Misli", na Knez Mihajlovoj. Njegov šef mu je naredio, otkrio je Babiću, da izvadi profesorove knjige Masa i Diktatura šljama iz izloga i da ih skloni u magacin. Hteo je da obavesti profesora o tome, i moli ga da ne otkrije od koga je dobio taj podatak, jer će on ostati bez posla, a na taj način se izdržava dok studira, jer su mu roditelji siromašni. Profesor mu se zahvalio i prošetao od Kalemegdana do Slavije. U svim izlozima stajala je Diktatura šljama, ponegde čak i

Masa. Nije ih bilo jedino u izlogu "Misli".

Ušao je i potražio šefa, koji se obradovao što ga vidi.

- Hteo sam da vas zamolim - presekao ga je Babić - da obavestite i ostale knjižare da povuku moje knjige, jer su opasne. Nije pošteno da se samo vi izvučete, a da ostali, takođe, ne pokažu budnost!

- O čemu govorite? - pobledio je šef "Misli", ali se profesor već udubio u prelistavanje nekog novog filozofskog časopisa, ne obraćajući pažnju na njega.

Sutradan je primetio da su knjige vraćene u izlog. Ipak, talog opasnosti ostao je u dnu stomaka.

Beograd je postao isuviše tesan i opasan za Unu i profesora. Ništa tako ne umara ljubavnike kao dvostruki život. Uvek je, naime, postojala mogućnost da ih sretne neko od poznanika i provali njihovu brižljivo skrivanu vezu. Istina, na bregu iznad reka i ravnice, otvoren i nebu i vetrovima, Beograd često ume da bude klaustrofobičan onima koji moraju da se kriju od tuđih pogleda i radoznalosti. "Kako bih izdržao kao ilegalac, za vreme rata" - pitao je profesor Unu - "kad jedva uspevam da sakrijem našu vezu?" "Da, ali ilegalci nisu šarmirali prepune dvorane, niti se slikali na televiziji!" - odgovarala je ona. -

"Bili su nepoznati..."

Prvi put je poželeo anonimnost. Tada čovek postaje nevidljiv i neranjiv.

Pomalo im je već dosadila i njihova zen-soba. U njoj je, istina, bilo bezbedno i udobno, ali posle izvesnog vremena dani i noći se izmešale u jedan isti dan i jednu istu noć. Kada bi se našli u postelji, više nisu mogli da razlikuju petak prošlog meseca od ponedeljka u aprilu. Njihova ljubav tražila je nove okvire; smetalo im je ponavljanje iste igre: čaša belog vina, svlačenje, kupanje, orgazam, san, ponovni orgazam, kupanje, nova čaša vina, razgovor, oblačenje, iskradanje iz sobe pod budnim pogledima radoznalih suseda iz solitera na Zvezdari, koji su se, očigledno, ubijali od dosade; taksi, žurni poljubac pred rastanak... Poželeše da svetu pokažu svoju ljubav; čeznuli su za svima dostupnim, slobodnim ulaskom u neki restoran, u kome neće morati da traže uvek najzabačeniji sto u uglu. Hteli su da se šetaju dunavskim kejom u nedelju u podne, kada na njemu ima najviše šetača. Profesor je sve češće zaboravljao na potrebne mere opreza, i posle se danima ljutio na sebe što postaje lakomislen.

Odlučio je, stoga, da povede Unu na put. Putovali su odvojeno, kao zaverenici: on avionom, Una vozom, i nalazili se u hotelima gradova u kojima ih niko nije poznao. Smejao se izreci svog starog prijatelja, fotografa - inače, ilegalnog ljubavnika koji je varanje svoje dosadne supruge smatrao "kućnim pokretom otpora". "Toliko sam oprezan u tome" - govorio je profesoru - "da se sastajem samo sa nepoznatom osobom, u vreme koje nije unapred dogovoreno, na nepoznatom mestu, s tim da ta nepoznata osoba dolazi na sastanak preko krovova, a ja kroz kanalizaciju! To je tajna moga dugog uspeha!"

Njihova putovanja trajala su dan-dva, ponekad čak i tri, i izgledala su im kao potpuni mali životi, proživljeni od početka do kraja; kao mali brakovi, u kojima bi im se za nekoliko dana događalo sve ono što se ostalom svetu dešava za dvadeset i pet godina zajedničkog života. Proživeli bi, u stvari, sve; prvu bračnu noć u nepoznatoj hotelskoj sobi, ljubav do potpune zasićenosti i blage otupelosti, prvu svađu oko neke sitnice, umor, navike, razočarenja, rastanak...

Prilikom ovih putovanja, profesor je gajio i tajnu nadu; pošto još uvek nije mogao da se oslobodi ljubavi prema svojoj mladoj prijateljici, nadao se da će zajednički život (ma koliko kratak) ipak otupeti oštricu tog, za njega opasnog osećanja. Ako ništa drugo, nekoliko dana provedenih od jutra do jutra oslobodiće Unu njene tajanstvenosti, koju joj je, kao posebnu privlačnost, poklanjala zabranjena veza. Trudio se stoga da je pažljivo posmatra i hvata u greškama, otkrivajući jedan po jedan nedostatak, i da se tako oslobodi zavisnosti u koju je zapao. Upoznao joj je navike, gledao je kako doručkuje, kako se budi, kako spava, kako pokazuje razmaženost i dosadu; postaje prgava i svadljiva, kako se duri, kupava ili raduje nekom izlasku, video je čak i kako sedi na klozetskoj šolji i posmatra ga sa osmehom, kao kakva beba. No, najviše su mu smetali njeni predugi boravci u kupatilu. Verovao je da joj mladost daruje lepotu čim otvori oči posle sna, ali ne, Una je trošila začudnu količinu dodatne energije da od svog lika šminkom i češljem istera neki, samo njoj poznati ideal. Po sobi su se na sve strane vukli komadići vate i flašice sa lakovima za nokte, boce acetona; saplitaio se o gajtan fena za sušenje kose - iz čitavog tog haosa Una je izlazila savršeno doterana na svoj način, kao katedrala koja je upravo stresla sa sebe mrežu skela. Primetio je, takođe, da je sa sobom uvek vukla golemi neseser - pravi priručni kozmetičarski salon!

Jedno je bilo - nalaziti se sa njom na nekoliko, uvek teško izbornih sati, skrivati se i hraniti vezu tom tajnom igrom, a sasvim drugo - proživeti do kraja te male trodnevne brakove, kada im nije pretila nikakva opasnost, a dosada i zasićenost vrebali iz vaze sa cvećem na stolu za kojim su ćutali, ne znajući više šta da kažu jedno drugom.

Vraćao se sa olakšanjem kući sa tih putovanja, ljubeći rasejano Unu na rastanku ("Javiću ti se ovih dana!"), ubeden da se, najzad, zauvek oslobodio njene vlasti, ali već trećeg ili četvrtog dana njihova poslednja hotelska soba počinjala je da mu liči na izgubljeni raj, a on bi planirao novo bekstvo, nadajući se da mu je potrebno samo kao konačno oslobođenje od Une - opsesije. I sve bi počinjalo iz početka.

Sa četrdeset i četiri godine, profesor Babić je već znao da nije tako mlad kao što se često oseća. No, nikada to nije doživeo na tako očigledan način kao one noći kada se, izvevši Unu u restoran hotela "Esplanade" u Zagrebu, iznenada setio Sanje. Rezervisao je iz sobe diskretan sto. Na ulazu u polutamni restoran, u kome su se kroz austro-ugarsku izmaglicu, obogaćenu interkontinentalnom higijenskom perfekcijom, iskrile čaše i srebrne posude za hlađenje belih vina, dočekaoh ih je šef sale i poveo prema postavljenom stolu za dvoje u dubini, ispod jedne palme. ("Zagreb," kazao je Uni, "to je jedna udobna stara fotelja sa pogledom na Evropu!") Uživao je u svojim mekim crnim mokasinama koje su nečujno tonule u debeli sag, i u maloj promeni kostima koju je privremeno izveo obukavši blejzer i sive hlače od flanela, umesto uobičajenog džinsa; uživao je u sigurnosti sa kojom je primao zavidljive poglede svojih sredovečnih ispisnika, što su sa divljenjem odmeravali Unu koja je korakom klizačice pretvarala plesnivu "Esplanadu" u modnu pistu. Uživao je u odabiranju jela, radujući se unapred ponovnom susretu nepca sa lagano-reskim "Laškim rizlingom". Uopšte, tu su bili gotovo svi razlozi za potpunu sreću; Una, polaskana i vidno uzbuđena njegovim pozivom da ga prati u Zagreb, gde je trebalo da održi dva predavanja u Studentskom kulturnom centru ICF-u i na tribini "Forum", pristala je da svoju namerno zarozanu odeću zameni za ovu priliku diskretnijom garderobom mlade dame (jednostavna svilena ljubičasta haljina i tamni sako, od pliša). Izvrsno spravljani puževi na žaru i teleći odrezak u limunovom soku, tiha muzika što svojim kalodontski otegnutim i bezličnim zvukom opušta napeta čula, dogovor da se oko ponoći dugo izležavaju u kadi sa penom, sve to, pa ipak neki mutni nagoveštaj tuge kvario je ovaj isuviše izaranžirani provod sa sigurnim bludnim ishodom. Dok je Una blistala zbog poklonjene pažnje, on je, tonući sve dublje u opojnu suštinu rizlinga, kopao po naslagama šezdesetih godina, sve dok ispod tresetišta vremena ne počese da se pojavljuju obrisi ljubavne tvrđave koju su Sanja i on davno podizali i uspeli da podignu, i posle, da sruše; sa svim svedocima koji su prisustvovali toj pompeanskoj ljubavnoj gradnji, a koji su sada okamenjeni, zasuti lavom, zaustavljenih pokreta, onako kako ih je zatekla smrt; za stolom ili u postelji; jedan čak i sa podignutom rukom, kojom je pokušavao da se odbrani od nevidljivog vremena. Sanja sanja. Sanja sanja...

Mislio je sada na nju: živela je sa sestrom, negde pri vrhu Voždovca, u kuhinji i

takozvanoj devojačkoj sobici od neke mizerne penzije svoga oca, koji je nestao, bio ubijen, pobjegao ili zarobljen, živ ili mrtav", ko to zna (Sanja nije znala). Uglavnom, kada je jedna sestra izlazila da se nađe sa nekim mladićem, druga je morala da ostaje u kući te večeri, jer su imale samo jedan pristojan kaput i samo jedne pristojne cipele. Male Antigone. Svaki njihov izlazak bio je tako, na izvestan način, sudbonosno ulaganje u budućnost. Šta je mogla da očekuje od njega, kome nije padalo na pamet da se ženi i da se bori da bi je izvukao iz one bedne kuhinje i odveo tamo gde zaista pripada rođenjem; da je okruži dostojnim prostorom, skupocenim mirisima, krznom, probranom hranom, pažnjom, zaštitom, zanimljivim svetom? Ne, nikada nisu spavali zajedno! To ne bi mogao da zaboravi da se zaista dogodilo. Nije. Nije se dogodilo. Mučili su se satima dirajući jedno drugom tela, ali Sanja nije htela -

njeno devičanstvo trebalo je da bude najvažniji ulog u lutriji, čiji je glavni zgoditak trebalo da je spasi one vlažne kuhinje; nije, zaista nije mogla da mu ga pokloni tek tako, mada je želela i otimala se kao luda kada bi prišla opasnoj granici da izgubi glavu. Sada je to sve prilično smešno (ko je još imao nevinu devojku a da se dobro proveo?), ali u to vreme nevinost je još imala visoku cenu. Kako se svet brzo menja! A onda se pojavio taj diplomata, koji je sve ono što je Sanja priželjkivala u dugim zimskim noćima, pokrivena zimskim kaputom i prašnjavim tepihom - sirotinjski snovi - bacio jednim jedinim gestom na gomilu, nasred srede kuhinjskog stola, koji je u tom trenutku osvetljavala sijalica bez abažura: moć, uticaj, putovanja, bezbednost, Mercedes, život u inostranstvu, a kad je u zemlji, vilu na Neimaru, pa je Sanja poslednji put pokušala da čuje šta o tome misli on, Mišel Babić, a on joj je ostavio odrešene ruke u svakom pogledu: mislim da to treba prihvatiti, kazao je, takva prilika se ne pruža svaki dan. Jedino što je strašno star... Koliko ima godina?

- Trideset i osam...

- Jezivo! - kazao je. - Ako dočekam tridesetu, sam ću se ubiti!

- Stvarno, misliš da to treba prihvatiti?

- Nisam posednik.

- Stvarno, misliš?

- Da. Mislim. Ne znam. Uradi kako hoćeš.

Tri puta ga je pitala da li da se uda, i tri puta nije ni prstom mrdnuo da je zadrži. I tako je diplomata sleteo u njihovu bedu, poput državnog anđela sa sedam pečata.

- Udaj se - kazao je - pa ćemo varati starog diplomatu!

I udala se. Ali ga nisu varali. Ni tada, ni posle. Niti ikada kasnije. Jamais.

Jedina konačna i nepopravljiva reč!

- Molim? - upita Una, koja se zabavljala izvlačenjem puževa iz ljuštura dvokrakom viljuškom.

- Volim reč: jamais? - rekao je.

- Jamais?

- Znači nikada, na francuskom.

- Aha.

Patio je kao ubogi skot. Zaspao bi sklupčan kao čovek sa spletenim crevima; držao se sa obe ruke za stomak i stenjao od bola što je Sanja odvedena, što se smeje dok negde igra sa svojim diplomatom, što se svlači, što se budi u ružičastoj posteljini, što, možda, pokatkad misli na njega dok se tuca i gleda razrogačenih očiju u tavanicu, ako joj još, uopšte, pada na pamet. Abdomen.

Zašto boli uvek tu? Zar ne boli srce ili nešto slično? Jedanput, mnogo vremena posle svega, kada je Sanja bila samo izgubljena sen, a on mislio da čvrsto drži svoj život u rukama (nikad ne reci nikad), pitao je neuropsihijatra Draškovića zašto ljubav boli baš tu, u abdomenu? Ne seća se više tačno njegovog odgovora, ali zna da je psihijatar pominjao to mesto kao predeo splanchnicusa, gde se granaju i ukrštaju nervni putevi koji u grču daju podsticaj nadbubrežnoj žlezdi da luči adrenalin i da stresom odbrani ugroženi organizam. Tako nekako.

Hteo je da zna. Mrzeo je tog diplomatu koji je imao trideset i osam godina i bio za njega, koji je tada imao dvadeset, pravi starac. Sagrađio je čitavu strategiju mržnje prema vršnjacima svoga suparnika, prema čitavom tom svetu koji može da plati ono što želi i da to dobije, bez obzira što su izmišljene tolike bajke u kojima se dvoje, na kraju krajeva, uvek pronađu, i filmovi, oni filmovi sa srećnim završecima gde mlada beži ispred oltara u poslednjem trenutku, ne mogavši da preko blelih usana prevali reč - da. Vetar luduje u nevestinskom velu dok trči preko ulice između automobila da se baci u zagrljaj onome koga odistinski voli, onome kome zaista pripada. Mrzim te starce od trideset i osam!

Mrzim ih, mrzim ih...